

796.323.2(497.11)"1940/1951"

**Др Милош
ТИМОТИЈЕВИЋ**

музејски саветник
Народни музеј Чачак
slapovi@gmail.com

КОШАРКА У ЧАЧКУ 1940-1951.

АПСТРАКТ: *Једна од најважнијих карактеристика модерној друштва свакако је спорти, као посебан феномен израстао из одржања игре и забаве, који осим физичке активности итакмичарској карактера са тенденцијом професионализације обухвата и поља масовне културе, комерцијализације, популарности, али и идентитета. Кошарка је од самог почетка била један од најистакнутијих тимских спортова који је по свом садржају, правилима игре и динамици предсављао модеран стил живота настао у Сједињеним Америчким Државама, који се пошто свуда у свету прилађавао локалним приликама. Развој кошарке на простору данашње Србије у оквиру Југославије био је успорен, да би у другој половини XX века због успеха репрезентације на међународним такмичењима она постала „национална“ спортивска дисциплина. У Чачку се пре Другој светској рата није играо овај спорт, да би након 1945. кошарка веома брзо постала саставни део идентитета града, нарочито младих генерација, што траје и до савременог тренутка.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *модерност, спорт, кошарка, Југославија, Србија, Чачак, КК „Борац“, КК „Железничар“, такмичења, идентитет.*

Развој спорта није могуће разумети без осврта на стварање модерног друштва које се ослања на индустријализацију, успон градова и потискивање аграрних култура. Интегрисани живот традиционалних заједница, који је у исто време обухватао рад и дружење, заменили су сасвим другачији односи међу људима, јер се посао и слободно време у модерном индустријском друштву раздвајају до супротности. Слободно време најширих друштвених слојева производ је модерности (у ранијим историјским епохама није ни постојало у таквом облику), као и непрекидни захтеви за смањење радних сати током дана, што је појачало потражњу за разонодом, игром и дружењем. Континуиране линије живота никада више нису биле исте, а све бројнијим житељима градова нуђена је најразличитија забава изван

времена које су проводили на послу.¹ Једна од важних атракција модерног друштва постао је спорт, који је из игре и доколице прерастао у посебан феномен уско везан за организацију слободног времена.² Он се у области масовне културе ширио као спектакл, забава и роба, али „и као медијум телесног трагања за еманципацијом и личним искуством“. Дневна штампа редовно је извештавала о спорту све бројнију читалачку публику у дискурсу авантуре (лепота и спретност, снага и издржљивост, победе и порази, конкуренција и успех борбе међу мушкарцима, тима против тима), додатно

[1] Kaspar Maze, *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850-1970*. (Beograd : Službeni glasnik, 2008), 25-51.

[2] Ivana Milovanović, Sandra Radenović, „Savremene tendencije u sociologiji sporta: od konstituisanja do 'razmrvljene' discipline“, *Sociologija* 2 (2020), 237-254.

подстичући његов развој. Све је то омогућавало идентификацију „малог човека“ са појединцима који су захваљујући свом таленту и истрајности доживели „успех“, чиме се истицала индивидуалност и демократичност „принципа учинка“ усмерена ка конкуренцији.³

На тај начин спорт је постао посебна област друштва, мада се у основи дефинише као телесна активност оријентисана ка игри и постизању резултата. Ако спорт посматрамо на једном ширем плану, открива се да он никада није био само начин испуњавања слободног времена, већ и могућност да се на виталистички начин надокнади све већи губитак смисла живота који мучи модерно друштво. Човек је на тај начин, као гледалац или активни играч, могао да компензује и уравнотежи многе индивидуалне, друштвене и националне недостатке и напетости.⁴

Због свог значаја у популарној култури и свакодневици спорт захтева још прецизније одређење које се може свести на пет основних карактеристика: 1) активност уређена прописима и правилима понашања, просторним и временским оквирима (терени и трајање игара), као и институцијама; 2) оријентисана активност која има одређене циљеве (као што је постизање голова или кошева); 3) такмичење као основни смисао активности у којој се побеђују ривали (постоје „победници“ и „губитници“, обарају се рекорди); 4) постојање лудичког момента који омогућава весела искуства и подстиче узбуђења; 5) корелација са културном средином, при чему основне карактеристике спорта одговарају вредносним системима и односима моћи унутар релевантног друштва (домаћина спортског догађаја). На крају, спорт има и велику интегративну улогу, подстиче снажне емоције у времену

[3] K. Maze, *н. г.*, 63-64.

[4] Mario Lais, „Sport“, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, пр. Ralf Šnel (Beograd : Plato Books, 2008), 645-647.

и простору и људима омогућује да се за тренутак „издвоје из света“.⁵

На све наведене начине спорт је повезан са модерним друштвом и његовим вредностима, тако да је са протоком времена „колонијализован“ претераном рационалношћу, укључивањем разних медија и неизбежном комерцијализацијом. Осим интегративних функција, спорт је због потреба забаве, као и профита, све више професионализован, поставши „озбиљан“ феномен, иако је на почетку у основи свега била само обична игра.⁶

Настанак и ширење кошарке

За разлику од многих других спортова за кошарку се тачно зна место и време настанка, као и особа која је одлучујуће допринела њеном развоју. Наиме, 1891. године на YMCA (Young Men's Christian Association) колеџу у Спрингфилду, у америчкој савезној држави Масачусетс (Springfield, Massachusetts), свештеник, лекар и тренер Џејмс Нејсмит (James A. Naismith 1861-1939) уобличио је нови спорт. На семинарима за психологију током 1891. дуго се водила расправа о потреби стварања нове игре која би истовремено била интересантна, лака за учење, са могућношћу да се игра лети и зими на отвореним теренима, али и у затвореном простору под вештачким осветљењем. После више неуспелих покушаја са разним новокоњустроисаним спортовима, Нејсмит је у децембру 1891. демонстрирао нову игру која је брзо стекла популарност.⁷

Кошарка је од самог почетка била занимљива јер је поседовала низ привлачних карактеристика, као и зачуђујућу моћ непрекидне трансформације и усавршавања правила, при чему је основа игре остала

[5] Ričard Đulijanoti, *Sport : kritička sociologija* (Beograd : Clio, 2008), 7, 20-21.

[6] Grejam Skemblem, *Sport i društvo: istorija, moć i kultura* (Beograd : Clio, 2007), 132, 218-219, 245, 259.

[7] Stanislav M. Paunić, *Geneza i razvoj košarke* (Kovin : Ženski košarkaški klub „Kovin“, 2007), 23-25, 31-35, 40.

идентична. Терени за игру веома су разноврсни, од потпуно импровизованих игралишта који се брзо припремају, до импресивних и скупих дворана. Кошаркашки тим је од почетка имао пет играча, што се подударало са просечним бројем чланова једне породице, или круга пријатеља, што је омогућавало добру усаглашеност екипе. На тај начин стварала се кохезија групе, али и омогућавало да се у кошарку стално уносе многе иновације, што се подударало са променама самог друштва. Кош као циљ игре, постављен на одређеној висини, био је новост у играма са лоптом, што је играчима и публици омогућавало уживање у новим вештинама и физичкој грациозности и отворило пут до стварања спортског спектакла. Нова игра била је екипна, такмичарска, играла се са округлом лоптом која је била довољно лака да се држи само једном руком, забрањени су трчање са лоптом и груби физички контакти. Циљ који се погађао био је изнад играча, хоризонтално постављен и малих димензија, што је све заједно захтевало велику вештину, спретност, интелигенцију и сарадњу групе, а не само грубу физичку снагу. Огромна експанзија кошарке у САД, а затим и целом свету, није била случајна, при чему се овај спорт стално прилагођавао локалним приликама, задржавајући неуобичајену отвореност за непрекидна усавршавања и мењања, како би игра била што атрактивнија у складу са темпом живота друштва у коме се развијала. Иако је кошарка била амерички изум и осликавала динамичност државе у којој је настала, она је брзо постала универзалан феномен.⁸

Кошарка у Југославији између два светска рата

Ширење кошарке у САД било је веома брзо – први национални шампионат организован је 1897, а професионална лига формирана је већ 1898. године. Кошарка је у Европи најпре почела да се игра у Француској

и Енглеској (1893), затим Немачкој (1896), на подручју будуће Чешке (1897), у Турској (1904), Русији (1905), Италији (1907), на територији будуће Пољске (1908), Шведској (1908), Мађарској (1913), Бугарској (1916), Грчкој (1918) и другим земљама. Кошарка је све до 1917, и доласка америчких војника у Европу (када је САД ушла у Први светски рат), ипак била мање позната тимска игра. Она се истовремено развијала и на другим континентима, тако да је 1932. основана ФИБА, да би 28. фебруара 1935. на заседању МОК-а кошарка постала и олимпијски спорт.⁹

На развој кошарке у Европи значајан утицај имало је њено боље организовање на међународном нивоу. Наиме, у Женеви су 18. јуна 1932. представници осам држава (Аргентине, Чехословачке, Грчке, Италије, Летоније, Португалије, Румуније и Швајцарске) основали Међународну кошаркашку федерацију ФИБА (*Federation Internationale de Basketball Amateur*), да би се од 1935. организовала редовна европска кошаркашка првенства. На Олимпијади у Берлину 1936. кошарка је била званичан спорт у коме су победници после турнира добили медаље.¹⁰

Није тачно утврђено када је кошарка тачно почела да се игра на простору данашње Србије. Сасвим је сигурно да су се српски исељеници у Америци брзо упознали са кошарком. Исто тако није познато да ли је неко од њих по повратку у завичај пренео нова искуства, као ни да ли су српски студенти на европским универзитетима играли кошарку, која је ипак све до завршетка Првог светског рата била слабо позната.

Сећања савременика о првим кошаркашким утакмицама (или само постављању

[9] Slobodan S. Simović, Petar D. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine* (Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013), 7. За детаљан преглед развоја кошарке у већини европских земља погледати публикацију: *Basketball in Europe* (Niš : FIEP Europe, History of Physical Education and Sport Section, Association of Pedagogues of Physical Education and Sport FIEP; Leposavić : University of Pristina, Faculty of Sport and Physical Education, 2017).

[10] <https://www.fiba.basketball/> (приступљено 10. 3. 2022)

[8] S. Paunić, *н. г.*, 23-25, 41-42, 45-47.

кошева) на простору данашње Србије после завршетка Првог светског рата прилично су шаренолика, а дневна штампа новој игри није посвећивала посебну пажњу. Колико је за сада познато прва новинска вест о кошарци у Србији забележена је 18. априла 1923. године. Београдска „Политика“ је објавила вест како је „Спортски Клуб Југославија“ основао „одељак“ за веома популарну игру „баскет-бал“. Новинари су били уверени како ће „ова лепа игра стећи много присталица међу љубитељима лаких и грациозних спортова, за које нису потребне нарочите атлетске способности“. Нови спорт није приказиван као агресивна физичка забава: „Ова игра, у којој нема суровости, веома је zgodна за нежну децу и женскиње.“¹¹ Ова предност била је и мана, јер је одбијала дечаке који су били заинтересовани за грубља спортска надметања у којима су могли да потврде своју мушкост. Зато је фудбал у својој архаичној једноставности одушевљавао „народ“, омогућавао масовност и пажњу медија, што је затим условило заинтересованост политике и комерцијалног сектора. Кошарка је на простору Србије дуго била изван поља масовне културе између осталог и због „млакости“.

Прва озбиљна акција на популарисању кошарке покренута је тек са доласком мисије Америчког црвеног крста у Југославију у јесен 1923. с циљем помоћи новој држави после уједињења.¹² Американци су основали многа сиротишта, отварали школе за децу без родитеља, стипендирани сиромашну децу са талентом. У делегацији Америчког црвеног крста која је 1923. посетила Југославију био је и Вилијам Вајленд (William Augustin Wieland 1891-1944). Имао је задатак да Подмлатку Црвеног крста Југославије демонстрира нове спортске игре, међу којима је била и кошарка. Вајленд је у Београду боравио од 27. септембра до 18. октобра 1923, а затим је

отпутовао за Сарајево, Загреб и Сплит. Тако су на игралиштима код Саборне цркве и код Основне школе на Савамали одигране прве кошаркашке утакмице у Србији. Вајленд је држао курсеве вођама Сокола, наставницима гимнастике, учитељима и учитељицама, као и скаутима. Управо је тада у Београд стигла и прва права кошаркашка лопта. Био је то одлучујући корак за развој кошарке у Србији. После одласка Вајленда из Београда 18. октобра 1923. кошарка је почела да се игра у Другој мушкој београдској гимназији. Вајленд је 1924. посетио и Нови Сад, где је такође демонстрирао кошарку.¹³

Већ 1924. године у Београду су штампана прва правила „баскет-бала“, ћирилицом, на основу тада познатих америчких и француских спортских прописа.¹⁴ Није све било лако, јер је много тога зависило од добре воље школских управа и Сокола који у принципу нису благонаклоно гледали на физичке активности које фаворизују вулгарну телесност и подстичу усхићење маса, што се нарочито односило на фудбал. На тај начин посматрали су и нови „американски спорт“, дајући првенство гимнастици и атлетици. Кошарка се ипак развијала, тако да је 1927. „Спортско друштво БАСК“ у Београду основало кошаркашку секцију. Исте године и Соколи су основали секцију „баскет-бала“. Нова игра није одмах добила данашње име и најчешће је називана „баскет-бал“, „кошићева“ и „кошикова“. Нови назив „кошарка“ први су прихватили новинари из Загреба, који је постао најзначајнији кошаркашки центар у Југославији, између осталог и због дориноса бугарских студената који су из своје земље донели традицију овог спорта.¹⁵

[11] Аноним, „Баскет-бал у Београду“, *Политика*, бр. 5381, 18. април 1923, 6.

[12] Аноним, „Курс дечијих игара“, *Политика*, бр. 5568, 19. октобар 1923, 5.

[13] Перо Јелић, „Почеци кошарке у Југославији (1923-1940)“, *Годишњак за друштвену историју* 1-3 (2003), 125-140; S. Simović, P. Pavlović, n. g., 14-17, 60, 62.

[14] *Basket-Ball : њо најновијим америчким и француским њравилима* (Београд : Спортски савез Србије, 1924)

[15] *Basketball je ime košarka dobio u Zagrebu : 60 godina Košarkaškog saveza Zagreb : 1945-2005*, ur. Kruno Sabolić (Zagreb : Košarkaški savez Zagreb : Ars media, 2005), 33-40; S. Simović, P. Pavlović, n. g., 20-21, 116-117.

Занимљиво је да београдска штампа није пропагирала кошарку, али је зато уочено да се „баскетбал” развија у суседној Бугарској, у којој је спорт био начин за ширење националне дисциплине и поноса.¹⁶ Такве вести нису биле ретке и периодично су се понављале у дневној штампи.¹⁷

Савременицима у Југославији кошарка није била посебно занимљива, изгледала је необично и углавном је убрајана у „женске” спортске дисциплине. У сваком случају многима је била мање интересантна од хазене, мада су хвалили правило да се одмах „свира фаул” када се у игри додирне супарничка играчица. То је била и највећа мана, јер у игри није било довољно жара и борбе.¹⁸ Дневна штампа је потпуно игнорисала организовања првенстава Европе у кошарци за мушкарце 1935, 1937. и 1939, као и жене 1938. године. Упознавање шире јавности са кошарком било је веома споро, тако да је „Политика” 1935. писала како је „баскет-бал” скоро непозната игра у Југославији.¹⁹

Међутим, управо те године региструје се њен убрзанији развој, мада се и даље углавном играло босих ногу на малобројним неравним земљаним игралиштима. Препреке су биле велике, јер није било правих терена, опреме, вежбаоница, реквизита, буџета, нити се кошарка налазила у наставним програмима школа. Суштински, на развој кошарке у Србији и Југославији највише је утицала Олимпијада у Берлину (1936). Многи наставници физкултуре из Југославије тада су први пут видели кошарку коју су играли

Американци и друге квалитетне екипе, што је на њих оставило неизбрисив утисак.²⁰ Чак је и београдска штампа објавила „малу вест” о завршетку олимпијског кошаркашког турнира, констатујући да је победила „Северна Америка”, пошто су прва три места освојиле САД, Канада и Мексико.²¹ Ова Олимпијада је по броју учесника, организацији, припремама такмичара и заинтересованости политике била велики спектакл, што је утицало и на министре у Влади Краљевине Југославије да више пажње посвете домаћем спорту како би се остварили бољи резултати у међународној конкуренцији.²² Југославија по броју освојених медаља била 25. од укупно 32 државе које су учествовале на Олимпијади у Берлину.²³

Управо се од тада бележи повећање интересовања за кошарку, да би у децембру 1936. Соко Краљевине Југославије био примљен у организацију ФИБА, чиме је ова игра добила нови значајни подстицај, мада се и даље споро развијала и није стекла масовност других тимских спортова. Први пропагандни турнир организовали су Соколи 28. јуна 1937. у Скопљу, да би кошарка тек од јесени 1938. била уврштена у наставне планове и програме школа. Шири београдска публика упознала се са кошарком тек 24. маја 1939. када су на фудбалском игралишту „Југославије” (данашња „Маракана” - стадион „Рајко Митић”) испред трибине постављени импровизовани кошеви и кредом обележен терен за играње турнира београдских средњих школа.²⁴

Европске репрезентације су у то време, нарочито Литванија, укључивале играче из дијаспоре (САД) у своје тимове, што је

[16] Бошко Токин, „Чрез спорта за родината”, *Време*, бр. 3216, 10. децембар 1930, 4.

[17] М. А. Н., „Бугари о недељном сусрету, тиму Софије и својим спортским приликама”, *Правда*, бр. 10659, 8. јул 1934, 14; Стојан Попов, „Спорт: писмо из Софије : Бугарска на Балканијади”, *Правда*, бр. 10701, 19. август 1934, 12; С. Србаков, „Претседник бугарске националне спортске федерације г. Лазар Попов о развоју и задацима спорта у Бугарској”, *Правда*, бр. 11776, 23. август 1937, 11.

[18] Теодор Фурман, „Писмо из Лондона: на општи захтев публике” *Правда*, бр. 10701, 19. август 1934, 13.

[19] Љ. В., „Код нас се скоро не зна за многе спортове који су на страни врло популарни”, *Полишка*, бр. 9650, 30. март 1935, 11.

[20] S. Simović, P. Pavlović, *н. г.*, 22, 25, 29, 87-91.

[21] Аноним, „Северна Америка је првак у баскетбалу”, *Време*, бр. 5238, 15. август 1936, 8.

[22] Аноним, „Јуче је допутовао из Берлина министар физичког васпитања г. др. Рогоћ : после Олимпијаде могу се очекивати велике промене у нашем спорту”, *Време*, бр. 5238, 15. август 1936, 8.

[23] Аноним, „На једанаестој Олимпијади Југославија се пласирала на двадесетпето место”, *Правда*, бр. 11427, 19. август 1936, 13.

[24] S. Simović, P. Pavlović, *н. г.*, 22, 25, 29, 87-91.

доносило успехе на европским првенствима и ширило популарност кошарке.²⁵ Иако је српска дијаспора у Америци имала своје кошаркашке турнире, на које у долазили конзули Краљевине Југославије и уручили пехаре победницима, то није произвело утицај на отаџбину у Европи. Тек 20. марта 1938. одиграна је прва међународна утакмица у којој се студентска кошаркашка репрезентација Југославије састала са италијанском студентском екипом. У питању су били Соколи из Загреба, који је у то време био јачи кошаркашки центар него Београд. На Десетом соколском слету у Прагу 1938. године такође се играла кошарка. Југославија је 5. јула 1938. изгубила утакмицу од Чехословачке, затим и од Пољака и Бугара, који су то време имали много квалитетнију кошарку.²⁶

Прво југословенско првенство у кошарци (у форми турнира) организовао је Соко Краљевине Југославије од 28. до 30. септембра 1940. у насељу Борово код Вуковара, на теренима предузећа „Бата“. На такмичењу су учествовале мушке и женске екипе из седам соколских жупа (Београд, Карловац, Осијек, Петровград, Сарајево, Сушак и Загреб). Такмичило се 170 сокола и соколица у 15 екипа. У највећем броју такмичења победили су Соколи из Загреба који су имали најквалитетније тимове.²⁷

Управо из овог периода потиче и први податак о кошарци у Чачку. Наиме, Љубица Гавриловић, чланица Сокола из Чачка, позвана је 28. априла 1940. да похађа течај за кошарку у Сарајеву.²⁸ Није познато да ли је своја знања, макар на нивоу теорије,

пренела у Чачак, у коме се тада кошарка још није играла. Ипак, у сваком случају, то је за сада први писани податак о некој личности из Чачка која се бавила кошарком. Није познато да ли су студенти из Чачка упознали ову игру током боравака на универзитетима у иностранству и Југославији, али је, иако се то можда и десило, сигурно нису пренели у свој град.

Кошарка у Србији за време окупације 1941-1944.

Развој кошарке у оквиру Сокола Краљевине Југославије прекинули су Други светски рат, разбијање земље и окупација Србије. Међутим, кошарка је у сасвим новим условима имала неочекиван и веома динамичан развој. Овај спорт је управо пред Други светски рат почео да се развија у Београду у који се после распада земље слило много Срба избеглица, међу којима је било доста особа које су играле кошарку. У Београд су због терора усташа избегли и Хрвати југословенских опредељења, посебно припадници Сокола, укључујући и људе који су били предводници развоја кошарке у Загребу. Бављење спортом у условима тешке немачке окупације био је и начин да се један део омладине спаси од принудног рада. Све је то условило да се овај спорт у окупираном Београду, а затим и Србији, брзо рашири. Цела Југославија имала је 1940. само 170 кошаркаша, да би током окупације само у Србији било 300 играча и 23 клуба. Већ у септембру 1941. формиран је „Српски савез кошарке и одбојке“, а током окупације редовно су организована кошаркашка првенства. Многи од тих играча су одмах после ослобођења 1945. постали носиоци развоја кошарке у Београду, Србији и целој Југославији.²⁹

Када је у питању Чачак, забележена сећања савременика једини су за сада познати историјски извор на основу којег се може наслутити када су и на који начин Чачани

[25] <https://www.fiba.basketball/> (приступљено 10. 3. 2022)

[26] Petar D. Pavlović, Slobodan Simović, Zrinko Grgić, Kristina Pantelić, „International basketball activity in the Kingdom of Yugoslavia“, *Sport science* 3 (2010), 95-102.

[27] Аноним, „Кошарка и одбојка у Борову“, *Полишика*, бр. 11609, 27. септембар 1940, 13; Аноним, „Првенство државе у кошарци одржано је у Борову“, *Време*, бр. 6712, 1. октобар 1940, 10; S. Simović, P. Pavlović, *н. г.*, 92-99.

[28] Милош Тимотијевић, *Соколи Чачка 1910-1941*. (Чачак: Народни музеј, 2006), 136.

[29] S. Simović, P. Pavlović, *н. г.*, 132-152.

упознали кошарку. Наиме, за разлику од Београда, Шапца, Ниша и неких других градова у окупираној Србији, у Чачку није основан кошаркашки клуб, нису уређивани терени и постављани кошеви. Зато су ову игру пренели појединци који су у приватним двориштима (Паулине Крен) постављали импровизоване кошеве и табле. Ипак, све је то још увек била само пролазна забава која није прерасла у организовани спорт.³⁰

Чачани су имали прилику да се упознају са кошарком и преко бугарских окупаторских војника који су имали гарнизон у овом граду.³¹ Неки други Чачани упознали су се са кошарком у Националној служби рада коју је организовала колаборационистичка влада Милана Недића током немачке окупације, као и у Заводу за принудно преваспитавање омладине у Смедеревској Паланци.³² У сваком случају кошарка је за Чачак у то време била потпуно нова и непозната игра.

Физичка култура, спорт и кошарка у Југославији после Другог светског рата

Социјалистичка Југославија имала је после 1945. посебан модел развоја у Источној Европи. Најпре је прва увела стаљинистички поредак, да би већ 1950. прва и покренула процес дестаљинизације. Нова начела управљања

требало је да симболизују напуштање директивног рада комунистичке партије (примена отворене силе), замењујући га „водећом” улогом у друштву, при чему је монопол у одлучивању остао неприкосновен. Ипак, многе области живота добиле су прилику да се слободније развијају него што је то био случај у другим социјалистичким земљама.³³

За југословенску револуционарну социјалистичку власт физичка култура (спорт) била је један од начина за ширење сопствене идеологије и привлачење омладине комунистичкој партији. Истовремено, то је био и начин да се подстакне југословенска интеграција и изграђује југословенски социјалистички идентитет на начелима масовности, свестраности и доступности. Основна идеја била је просветитељска, јер се настојало да сваки човек свестрано физички изгради своје психо-физичке потенцијале и да физички развој постане интегративни део његове личности. При томе су масовни слетови и ношење штафете („Титова штафета”) били најважнији квазирелигијски ритуали, као један од ефикасних начина стварања културне личности и учвршћивања режима (монопол једне политичке партије, једне идеологије и једног вође). Спортски аспект на таквим догађајима био је потпуно маргинализован.³⁴

Југословенски комунисти су после Другог светског рата настојали да реорганизују и реформишу физичку културу према совјетским организационим моделима на основама масовности и аматеризма. Најпре је основан Фискултурни одбор Југославије као највиша савезна централна институција, која је већ на првој годишњој скупштини 1945. променила име у Фискултурни савез Југославије (ФИСАЈ). Када је у питању Србија, Антифашистичка скупштина народног ослобођења

[30] Александар Стефановић, „Развој кошарке у Чачку”, у: *Вишевековна историја Чачка и околине* (Београд : Удружење Чачана, 1995), 788-810.

[31] Према сећању Миодрага Пантелића Јежа (1927-2022), бугарски војници су 1944. долазили на плажу код „Пања” на Западној Морави, а у паузама у купању убацивали су лопту у кош „који су направили и поставили код радионице Тома Пинтера, а на имању Милана и Тома Рајковића”, преко пута садашњег Ауто-мото друштва (Зоран С. Антоновић, „Златне године чачанске кошарке (4)”, *Чачанске новине*, 27. новембар 2007, 31; Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019, 43). Занимљиво је да бугарски војници нису остављали кош на табли коју су поставили, већ су га редовно скидали и носили са собом [интервју са Александром Стефановићем (1931) из Чачка, 23. фебруар 2022. године].

[32] Александар Милетић, „Кошаркашка каријера започета у логору”, *Полишка*, 16. октобар 2013, 22; Емилија Вишњић, „Из породичних албума : сачувао фотографије из радног логора у Скели”, *Чачански глас*, 27. децембар 2013, 19.

[33] Милош Тимотијевић, *Модернизација балканској прага : (1944-1989) : компаративна анализа развоја Чачка и Београда у епохи социјализма* (Чачак : Народни музеј, 2012), 64-77.

[34] Mijatov Nikola, *Sport u službi socijalizma : jugoslovensko iskustvo 1945-1953*. (Beograd : Čigoja štampa : Institut za savremenu istoriju, 2020), 106-114, 461-467.

Србије (АСНОС) основала је 24. марта 1945. године. Иницијативни спортски одбор Србије је на првој скупштини исте године добио име Фискултурни одбор Србије (ФОС), али је крајем 1945. променио назив у Фискултурни спортски одбор Србије (ФИСОС).³⁵

Кошарка је већ у лето 1945. била део курсева за фискултурне руководиоце у Школи за телесно васпитање у Београду, да би следеће године (1946) на новоформираном Државном институту за фискултуру (ДИФ) кошарка од свих игара добила највећи фонд часова. За даљи развој овог спорта од велике важности био је пријем ФИСАЈ-а у међународну кошаркашку федерацију ФИБА 1946, када је у Југославији одржано прво клупско првенство (турнир). Претходне године (1945) одржан је турнир на коме су учествовале репрезентације федералних јединица и екипа ЈНА. Ипак, прво државно првенство у форми лиге одржано је тек 1949. године. Важан је био и Турнир градова Југославије 1947. године (осам насеља, ниједно из унутрашњости Србије), да би 1948. у Сплиту било одржано прво јуниорско кошаркашко првенство Југославије (турнир). На репрезентативном нивоу Југославија је учествовала само на Европском првенству у Чехословачкој 1947, док је пропустила првенства 1946, 1949. и 1951, као и Олимпијаду 1948. године. Управо је 1948. била одлучујућа за развој кошарке у Југославији, јер је раскид са Стаљином условио и напуштање совјетског модела организовања телесног васпитања и прекид утицаја кошарке из Мађарске и Бугарске које су тада биле на многи вишем играчком нивоу. Истовремено је 12. децембра 1948. дошло и до формирања Кошаркашког савеза Југославије (КСЈ), чиме је остварена самосталност овог спорта од других државних „фискултурних“ организација. Кошарка у Југославији, са 120

[35] Слађана Мијатовић, „Телесно вежбање и спорт у Србији у периоду од 1945. до 2007. године“, у: *Телесно вежбање и сјорпј у Србији : (1857-2007) : 150 година оранизованог телесног вежбања и сјорпја и 125 година соколства у Србији*, ур. Стефан Илић (Београд : ДТА, 2008), 167-194.

секција и 3.200 играча 1948. године, била је принуђена да тражи свој пут развоја и повезивање са Западом као би уопште опстала као занимљив спорт, што је у будућности овој игри заиста донело посебна југословенска обележја.³⁶ Овај спорт је временом постао и део популарне културе социјалистичке Југославије, са посебно истакнутом митском симболиком одређених личности и појмова који се нису базирали само на спортским успесима (били су неопходни, али не и одлучујући), већ и утицају у јавности на подручју целе државе.³⁷ Кошарка је у сваком случају због својих успеха омогућавала бољу идентификацију него неки други спортови, посебно фудбал који и поред огромне популарности није имао репрезентативне успехе.

Међутим, фудбал је у југословенском социјалистичком друштву на један стихијски начин, пре свега због своје популарности и масовности, одлучујуће утицао да већ у раној фази концепт спорта (на подлози рекреације и аматеризма) потисне физичку културу коју су испуњавали идеолошки императиви. На тај начин спорт је веома брзо постао део свакодневице људи у којој су стадиони постали места са највећим бројем окупљених, да би са ширењем медија популарност фудбала, као и осталих спортова, додатно порасла.³⁸

На пољу политике централни начин управљања државом постепено је разграђиван после 1948, што је имало и свој одраз у организацији физичке културе. Тако је ФИСАЈ 1952. променио име у Савез спортова Југославије (ССЈ), а ФИСОС у Савез спортова Србије (ССС). Овој одлуци претходило је и

[36] S. Paunić, *н. г.*, 192-193, 212-213, 221, 224, 227-229, 238, 365-367.

[37] Радивој Кораћ, Дражен Далипагић, „Кића-Праја“ [Драган Кићановић – Дражен Далипагић], Мирза Делибашић, Зоран Славнић, Петер Вилфан, Владе Дивац, Дражен Петровић, тим загребачке „Цибоне“ (Leksikon u mitologije [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Đorđe Matić] (Beograd : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005), 68-70, 85, 88-89, 96, 189-190, 197, 306-308, 358-360, 366, 417).

[38] M. Nikola, *Sport u službi socijalizma*, 163-167, 466.

формирање посебних спортских савеза – КСЈ је основан 1948, а Кошаркашки савез Србије (КСС) 1949. године.³⁹ На тај начин су идеолошко-политички циљеви наметани спорту као делу „фискултуре“ (дисциплиновање тела и духа и формирање идеолошке исправности) стављени у други план и на организационом нивоу. Спорт је добио своју аутономију, као и многе друге области живота у то време (посебно култура), што му је омогућило слободнији развој него у другим социјалистичким земљама.

Кошарка је после Другог светског рата у Србији и Југославији имала бржи развој него пре 1941. године. Београд је постао најважнији кошаркашки центар, потом и Љубљана, док су Задар, Ријека и Истра такође били значајни, јер су пре рата били саставни део Италије у којој је кошарка била развијен спорт. Када је у питању Србија, поред Београда једино је Војводина имала солидне кошаркашке клубове. Већ 1945. одржано је такмичење „градских репрезентација“ Србије без Војводине (Београд, Крагујевац, Пирот и екипа Космета), у време када је регистровано 320 играча у 11 насеља. Већ 1946. организује се Првенство Србије у кошарци на нивоу клубова, јер их је регистровано чак 25 са 796 играча, да би 1948. било 42 клуба са укупно 1.534 играча.⁴⁰

Нова социјалистичка држава је у својој планској политици развоја друштва имала и визију масовног спорта, што је погодно укључивању великог броја омладине оба пола у фискултурне организације и клубове. На тај начин многи су се први пут упознали и са кошарком као новим спортом. Ентузијазам који је покретао људе који су се бавили кошарком био је велики, али успех на међународним такмичењима није дошао брзо, нити је Југославија учествовала на свим међународним првенствима у првим послератним годинама. Преломна

је, на неки начин, била 1950. година када је југословенска кошаркашка репрезентација учествовала на првом Светском првенству у Аргентини. Иако је била последња на овом такмичењу, био је то велики подстрек за даљи развој кошарке, мада је репрезентација прву медаљу освојила тек 1961. године.⁴¹ За јавност је најважнији био спортски успех. Ако би изостао, медији су маргинализовали вести о поразима или су их потпуно изостављали.⁴² Са друге стране уздизани су успеси клубова у међународној конкуренцији, приказивани као национални напредак, с нагласком да су странци учили нагли развој кошарке у Југославији и да много личи на амерички стил игре.⁴³

Развој кошарке у Чачку после Другог светског рата 1945-1951.

Када је у питању Чачак, прва табла са правим обручем постављена је у дворишту Соколског дома априла 1945. године, што је заправо био и организовани почетак играња овог спорта у граду на Западној Морави. Кошаркаши су одмах постали секција у оквиру Фискултурног друштва

[41] За развој кошарке у Југославији и Србији после Другог светског рата погледати публикације: *Almanah Košarkaškog saveza Jugoslavije : 1945-1988.* (Beograd : Košarkaški savez Jugoslavije, 1989); *Košarkaška enciklopedija : muške reprezentacije : 1946-2000*, ur. Milan Tasić (Beograd : Košarkaški savez Jugoslavije, 2001); Zlatko Čobović, Miodrag Raičević, Milan Bogdanović, *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore* (Beograd : Evro : KSSCG, 2005); Aleksandar Miletić, *Džez basket* (Beograd : Laguna, 2013); Vladimir Stanković, *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na evropskim prvenstvima* (Beograd : Više od sporta, 2015); Vladimir Stanković, *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na olimpijskim igrama* (Beograd : Više od sporta, 2016); Žarko Dapčević, *Priče o jugoslovenskoj košarci : 1945-1991.* (Mladenovac : Presing izdavaštvo, 2019).

[42] Аноним, „Првенство света у кошарци : Перу је победио са 33:28 (18:16)“, *Полишка*, бр. 13693, 25. октобар 1950, 5; Аноним, „Првенство света у кошарци : репрезентација Чилеа победила Југославију са 40:24 (27:11)“, *Полишка*, бр. 13694, 26. октобар 1950, 5

[43] Аноним, „Велики успех наших кошаркаша у Италији : победом над Баротелијем са 35:32 (20:13) Црвена звезда освојила прво место на међународном турниру у Италији“, *Полишка*, бр. 13598, 6. јул 1950, 4.

[39] С. Мијатовић, *н. г.*, 167-194.

[40] S. Paunić, *н. г.*, 246.

„Борац” у Чачку. Према званичној верзији то се десило 4. априла 1945. године. Прва утакмица „Борца” одиграна је у Крагујевцу са „Црвеном заставом” у јуну или јулу 1945, са следећим саставом тима: Стојан Стишовић, Ђорђе Николић, Слободан Новоградић, Миодраг Јежо Пантелић, Добривоје Доцо Азањац, Милорад Станојевић, Драгослав Николић, Миломир Ненадић, Милан Николић, Андрија Тодоровић и Александар Керковић. Овај меч су изгубили (или играли нерешено - сећања се разилазе), да би у реваншу као домаћини забележили победу. У Чачку је 1945. у оквиру Фабрике хартије основан и кошаркашки клуб „Раднички”, који се крајем 1946. фузионисао са „Борцем”, који је те године играо утакмице са клубовима из Шапца и Ваљева. Кошаркашки клуб „Железничар” у Чачку основан је тек почетком 1949. године.⁴⁴

Првих година тренер „Борца” (истовремено и играч) био је Ђорђе Николић, са јуниорима је радио Трипко Аџић, а вођа женске екипе када је формирана био је Миодраг Пантелић. Нису постојали прави уређени терени, као ни конструкције за кош и таблу. Често је све импровизовано, кошеве су правили ковачи, а кошаркашке конструкције су на нова игралишта ношене на рукама или су их превозиле воловске запреге по граду. На развој кошарке у Чачку утицала

[44] За развој кошарке у Чачку после Другог светског рата погледати следеће радове: Александар Керковић, *Радмилу Мишовић* (Чачак : Савез организација за физичку културу Чачка, Кошаркашки клуб Борац, 1972; Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве* (Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995); Светислав Љ. Марковић, *Спортички водич кроз Чачак 2004*. (Чачак : Прозор, 2004); Светислав Љ. Марковић, „Прилог историји чачанског спорта”, *Зборник радова Народне музеја XXXVII* (2007), 265-310; Зоран С. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1-67)”, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007 – 31. мај 2009; Светислав Љ. Марковић, *Радмилу : [монографија о Радмилу Мишовићу]* (Чачак : Удружење мајстора баскета, 2013); Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019); Светислав Љ. Марковић, Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. (Чачак : КК Железничар, 2020); Зоран С. Антоновић, Мишо Наумовић, „75 година чачанске кошарке : велике победе Борца (1-50)”, *Чачанске новине*, 6. октобар 2020 – 12. октобар 2021.

је и одлука Гимназије да у својој сали 1947. постави кошеве, што је омогућило да се игра и током зиме.⁴⁵

Захваљујући ентузијазму неколицине омладинаца из Чачка који су се са кошарком упознали током Другог светског рата, као и одлуци нове социјалистичке власти да кроз масовне организације (укључујући и спортске) каналише и усмерава енергију младих људи према својим идеолошко-политичким циљевима, једна пре рата мало позната игра добила је прилику да се уврсти у званичне програме физкултурних такмичења. Тако је већ од 17. до 19. јуна 1945. у Чачку одржано окружно физкултурно такмичење у лакој атлетици, пинг-понгу, фудбалу, одбојци, шаху, али и кошарци која није имала традицију попут других спортова.⁴⁶

Прве кошаркашке утакмице 1945. године биле су одлучујуће, јер је већ следеће 1946. овај спорт уврштен у званични „фискултурни календар”. Тако су за 1. мај 1946. кошаркаши били део „Смотре физкултурника” у Чачку, да би поводом „Празника рада” организовали и такмичење попут других спортова. За 21. јули у Чачку је заказано Првенство Округа у кошарци, а за 28. јули 1946. године Првенство зона у Крагујевцу.⁴⁷

За кошарку је осим такмичења подједнако било важно да је уврштена у званичне слетове на којима су дефиловали сви спортисти. Тако је у недељу 23. јуна 1946. у Чачку одржана парада у којој су најпре марширали војници, за њима „фискултурници” и на крају пионири. Ношени су портрети „револуционара” и политичара, транспаренти, пароле, дефиловала је и коњица. „Фискултурници” су марширали подељени по спортским гранама. Међу њима су били

[45] З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)”, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)”, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 26.

[46] Аноним, „Фискултура”, *Слободни глас*, 8. јун 1945, 5.

[47] Аноним, „Фискултурни календар за 1946. годину”, *Слободни глас*, 24. фебруар 1946, 5.

и кошаркаши „Борца”, „Радничког” и пионири (заједно са војницима било је укупно око 500 учесника параде). Приказиване су слетске вежбе, затим вежбе са пушкама, потом су по вароши прошли бициклисти и мотоциклисти, а на крају су одржане и утакмице, али без кошаркашких мечева.⁴⁸

Кошарка се у Чачку тек развијала, а најважнија је била секција овог спорта у Фискултурном друштву „Борац”. Према евиденцији од 1. јула 1946. од укупно 180 чланова, 29 су били кошаркаши и кошаркашице. Они нису много „радили” током пролећа 1946. јер једноставно још нису имали реквизите за свој спорт.⁴⁹

Утакмице су ипак игране, а такмичење је омогућила чињеница да су у граду биле две кошаркашке секције. Тако је у недељу 21. јула 1946. одиграна утакмица за првенство Округа између „Борца” и „Радничког”. Победио је „Борац” и на тај начин освојио прво место у Округу.⁵⁰

Социјалистичка држава је после Другог светског рата настојала да све области живота контролише и усмерава, тако да ни спорт није могао да буде само игра и разонода. Пошто је 1947. била прва година испуњавања обавеза Првог петогодишњег плана развоја, и спорт је имао обавезу „напредка”. Најважније је било да се omasови, исправе „пропусти из претходне године”, а као основа за рад послужио је „новогодишњи говор” Јосипа Броза Тита. Кошарка је представљена као један од спортова који би поред осталих дисциплина требало да се даље развија и у Чачку.⁵¹

Комунисти су имали своје идеолошко-политичке циљеве, при чему је масовност

спорта, нарочито по селима, била приоритет у раду. Осим идеолошких, постојали су и патриотски циљеви који су се сводили на својеврсну предвојничку обуку: „Наше фискултурне организације треба да у своје редове обухвате сву омладину, да је одгајају за будне и смеле чуваре домовине у армији, и здраве и способне градитеље у позадини.”⁵²

Социјализам је путем физичког васпитања, нарочито употребом тела као носиоца идеолошки исправних значења на масовним јавним вежбама (слетовима), истицао „фискултуру” која се налазила изнад индивидуалних уживања и потврда које је промовисао обичан такмичарски спорт. На тај начин наметала се једна алтернативна форма физичких активности изван поља обичног спектакла, забаве и комерцијализације раширених у капитализму. Презентовао се социјалистички идеал заједнице омладине оба пола ослобођене „окова” експлоатације, усмерених ка заносном одржању чистоће марксистичких идеала и изградњи утопијској друштва у колективном напору који надвишује индивидуална истицања.

Један од начина да се спорт omasови, што је за комунисте увек био приоритет у раду, био је развој система такмичења и стварања подмлатка. Најважније је било да се што више омладине обухвати спортом. Пошто је то било време планске привреде, и од спорта се очекивао развој према унапред постављеним плановима.⁵³ Кошарка због многих ограничења (терени, опрема, правила) ипак није могла да досегне до масовности попут неких других спортова, нарочито фудбала. Она је зато у Чачку брзо постала део школских такмичења унутар Гимназије, што јој је обезбедило довољно велику популарност.⁵⁴ Ширење простора слободног

[48] Аноним, „Фискултура : Дан фискултурника у Чачку”, *Слободни глас*, 27. јун 1946, 6; Аноним, „Дан фискултурника у Чачку”, *Слободни глас*, 7. јул 1946, 8.

[49] Аноним, „Скупштина фискултурног друштва 'Борац' из Чачка”, *Слободни глас*, 7. јул 1946, 6.

[50] Аноним, „'Борац' (Чачак) 'Раднички' (Чачак) 31:18”, *Слободни глас*, 27. јул 1946, 6.

[51] М. Јевтић, „Успеси и пропусти фискултурне организације нашег Округа у протеклој години”, *Слободни глас*, 30. јануар 1947, 6.

[52] Ж. М. Ровинац, „Развој фискултурног покрета у Срезу трнавском”, *Слободни глас*, 23. јануар 1947, 6.

[53] Д. Божовић, „Ф. Д. 'Борац' из Чачка позвао је на такмичење 'Црвену звезду' из Београда и 'Јединство' из Смедерева”, *Слободни глас*, 21. фебруар 1947, 6.

[54] М. Вучићевић, „Одбојка и кошарка у Чачанској мушкој гимназији”, *Слободни глас*, 7. фебруар 1947, 6.

времена омладине у граду омогућавало је један другачији ритам живота него у традиционалном аграрном окружењу, што је отворало простор за нова интересовања и алтернативе постојећим облицима телесних активности, укључујући и забаву. Требало би имати у виду да је омладина на тај начин стварала и свој посебан свет, ограђен од ауторитета одраслих.⁵⁵

Постојала је и једна локална особеност која је поговодила прихватању кошарке, игре која је због техничких захтева ипак била и остала карактеристична за урбана подручја. Наиме, Чачани су већ почетком XX испољавали посебну гордост због чињенице да живе у градском подручју, тако да су себе сматрали својеврсном елитом у односу на „сеоско море“ из кога су израсли, ословљавајући се међусобно са „племићу“. Социјализам ништа није променио у том погледу, па су и после 1945. готово сви Чачани староседеоци у расправама узносито називали себе „племићима“, тражећи у јавности веће уважавање и преимућство, иако су готово у потпуности потекли из сиротињских градских фамилија. Људи са стране су приметили како Чачани пуно раде на развијању „неког самодопадљивог 'мангупства', 'фрајерства'", при чему је подела на „варошане“ и „сељаке“ имала свој одраз и у свакодневици, јер су на Корзоу шетали различитим странама улице.⁵⁶ Кошарка је као нови, модеран, урбан, па и егзотичан спорт који је захтевао посебне спретности, вештину и размишљање, била својеврсни медијум преко кога се на још један начин могла потврдити и појачати самосвест чачанских „племића“ или је била начин да се придошлице у град на најбржи начин прихвате (ако испоље потребна „знања“), а потом и идентификују са средином у коју су дошли.

[55] K. Maze, *n. g.*, 161, 188-189.

[56] Милош Тимотијевић, „Град у унутрашњости : облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку“, у: *Приватни живот код Срба у двадесетом веку*, ур. Милан Ристовић (Београд : Слио, 2007), 579-611.

Спортске утакмице и разна друга такмичења између супарничких села, градова или еснафа, били су стара традиција у целој Европи, при чему није било важно само постићи успех, већ и бити део колектива, што је одржавало локални друштвени поредак. Између осталог, младићи су на тај начин потврђивали прелазак из адолесценције у зрело доба, уз уздизање снажног осећаја друштвене солидарности.⁵⁷

Омасовљење спорта у Чачку било је динамичније него у другим местима, тако да је Фискултурно друштво „Борац“ у марту 1947. примило „заставицу“ ФИСАС-а. На свечаности у сали Хотела „Београд“ у Чачку председник друштва Петар Човић обећао је да ће спортисти достићи задате такмичарске норми и да ће до 1. маја 1947. завршити земљане радове за кошаркашко и одбојкашко игралиште. До тог датума требало је и да се званично оформи подмладак у кошарци. Омладина се у сваком случају није спремала само за обичну игру и такмичења, већ и за руковање са пушком и пиштољем, и активно је учествовала у „изградњи земље“ путем бесплатног физичког рада на градилиштима.⁵⁸ Заправо, све до почетка 1950. фискултурне активности су посматране као део предвојничке обуке, што се постепено мења после раскида са Стаљином.⁵⁹

Фискултурно друштво „Борац“ је са 873 члана у другој половини 1947. постало заиста масовна организација за град величине Чачка, који је у то време имао око 12.000 становника. Од 873 члана друштва кошаркашка секција имала је 67 чланова и 33 чланице. Мушка кошаркашка екипа учествовала је и на зонском првенству Народне Републике Србије које је одржано управо у Чачку.⁶⁰

[57] G. Skembler, *n. g.*, 194.

[58] Д. Божовић, „Ф. Д. 'Борац' као најбоље друштво у Србији добио прелазну заставицу“, *Слободни глас*, 22. март 1947, 4.

[59] Мијатов Никола, „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945-1950.“, *Војно-историјски гласник* 1 (2017), 156-172.

[60] Свето Дуњић, „Од 12 јуна до 1 новембра ове године 'Борац' је, премашујући своје обавезе, показао видан напредак“,

Фудбал, као најпопуларнији тимски спорт на планетарном нивоу, у то време није имао посебне успехе у Чачку. ФК „Борац“ имао је дугу традицију повезаности са предратним комунистичким покретом и партизанском борбом (дали су и једног народног хероја – Ратка Митровића), као и неколико општинских функционера после рата. Добијали су и истрајну популаризацију кроз митске и носталгичне осврте режисера и писца Младомира Пурише Ђорђевића (подједнако у филмовима и штампаним причама), који је кратко време и сам био фудбалер. Међутим, на спортском нивоу ФК „Борац“ био је осредња екипа у нижеразредним такмичењима, да би тек од 1962. постали „стабилан“ друголигаш и у том статусу остали су све до распада Југославије 1991. године. У послератном периоду ФК „Борац“ често је губио са великом разликом у головима, што су локални навијачи тешко подносили, посебно што су противници (чак и из малих места) после таквих победа поносно говорили како су „тукли Чачане“.⁶¹ У сваком случају фудбалу није недостајала популарност, али је изостао успех, што је утицало и на слабу идентификацију омладине Чачка са овим спортом.

Све је то било важно за кошарку као у суштини један нови спорт. Велики подстрек за популарност овог спорта у Чачку 1947. било је и гостовање репрезентација Босне и Херцеговине која је била на пропутовању за Скопље. Задржали су се један дан и одиграли меч са кошаркашима „Борца“. Иако је утакмица изненада и брзо организована, ипак је дошло пуно гледалаца „што јасно сведочи о великом интересовању које влада у нашем граду за ову лепу и корисну грану физкултуре“, како су то уочили новинари. Репрезентација Босне и Херцеговине лако је победила „младу и неискусну екипу“ „Борца“

.....
Слободни глас, 7. новембар 1947, 4.

[61] Александар Керковић, *Тим „Борца“ био је комљешан* (Чачак : Фудбалски клуб „Борац“, 1986), 83-93, 141-150; Милош Јевтић, *Домаће и пралишће Пурише Ђорђевића* (Београд : Београдска књига, 2009), 56.

са 37:29. Јавност је и поред пораза била веома задовољна, јер се екипа „Борца“ добро показала што је сведочио да кошарка добро напредује у Чачку.⁶²

За спортску самосвест и локални идентитет мечеви са екипама изван града били су одлучујући, укључујући и школски спорт. Тако су за Дан републике 29. новембра 1947. ученици Гимназије у Чачку имали низ спортских такмичења са својим гостима, ученицима Друге мушке гимназије из Београда. У већини дисциплина су победили, а новинари су нарочито инсистирали како су у кошаркашкој утакмици Београђани „катастрофално“ изгубили (62:16).⁶³ Месец дана касније новине су пренеле вест да су чачански гимназијалци победили у кошарци вршњаке из Прве мушке гимназије из Београда.⁶⁴ Штампана у Чачку је преносила и информације о резултатима кошаркашких утакмица на школском првенству Гимназије, чиме је овај спорт додатно добијао на популарност и код средњошколске омладине.⁶⁵

Почетком 1948. на државном нивоу интензивно се расправљало о „унапређењу спорта“ који је све до раскида са Совјетским Савезом прихватан као део физкултуре.⁶⁶ Један од најважнијих догађаја биле су припреме за Свесловенски соколски слет у Прагу, заказан за лето 1948. године. Према упутствима ФИСАС-а и у Чачку је одабрана група „фискултурника“ која је четири пута недељно вежбала у склопу припрема за овај догађај.⁶⁷ Ништа мање није био важан и средњи слет у Чачку који је требало да окупи

[62] Аноним, „Кошарка“, *Слободни глас*, 19. октобар 1947, 4.

[63] С. Јовановић, „У свим утакмицама чачанска гимназија је победила београдску II мушку гимназију“, *Слободни глас*, 7. децембар 1947, 4.

[64] Д. Зорић, „Још један успех чачанске гимназије“, *Слободни глас*, 23. јануар 1948, 4.

[65] Аноним, „Одбојка и кошарка : екипе VII-1 победници купа Мушке гимназије у одбојци и кошарци“, *Слободни глас*, 7. март 1948, 4.

[66] Свето Дуњић, „Нове форме рада физкултурних друштава“, *Слободни глас*, 13. фебруар 1948, 6.

[67] Аноним, „Чачански физкултурници спремају се за Свесловенски слет у Прагу“, *Слободни глас*, 20. март 1948, 4.

младе нараштаје са села и града, из предузећа и школа („радосна манифестација снаге и здравља наше омладине“), али са јасним идеолошко-политичким циљем („спремност за изградњу отаџбине“).⁶⁸ Соколски слет у Прагу требало је да покаже „чврстину“ физкултурног покрета словенских земаља, а „фискултурници“ да на најбољи начин репрезентују Југославију „пред очима целог света“. Слетске и гимнастичке вежбе биле су приоритетне, али у паузама вежбања омладинци из Чачка играли су кошарку, што је на посредан начин показало која их игра занима и забавља. Многи су се тада први пут упознали са овим спортом, тако да су више играли неку врсту рукомета између два коша, а не праву кошарку, за коју се у новинама наглашавало да је „омиљена игра“ у Чачку.⁶⁹

Слетови, гимнастика, масовност и идеолошко-политички надциљеви социјалистичке државе у телесном васпитању били су у то време доминантни у односу на „обичне“ спортове попут кошарке. Најважнији „фискултурни“ догађај у Чачку у првој половини 1948. био је срески слет заказан за 23. мај, на коме је планирано да своја умећа покаже чак 2.000 вежбача из града и целог среза, чиме би се јавно показао „прогрес“ у фискултури.⁷⁰ На сличан начин популарисан је и Свесловенски соколски слет у Прагу, чији је почетак заказан за 17. јун 1948. године. Преко среских, обласних и републичких слетова одабрани су најбољи вежбачи, укључујући и Чачане, који су затим преко Љубљане отпутовали за Чехословачку.⁷¹

Кошарка није била део ових активности и наставила је да се развија самостално, а млађе категорије „Борца“ играле су мечеве у оквиру првенства са вршњацима из екипа

из околних градова.⁷² Управо 1948. организовано је и прво кошаркашко јуниорско првенство (турнир), за које се Чачани ипак нису квалификовали. Сениорски тим „Борца“ постао је у лето 1948. првак „уже Србије“ и на тај начин стекао право да учествује на турниру у Зрењанину, квалификацијама за одлазак у Београд где се на новом турниру одлучивао првак Народне Републике Србије.⁷³ Тим „Борца“ у конкуренцији јачих екипа као што су били „Црвена Звезда“, „Металац“, „Пролетер“, „Јединство“ није имао шансе и на крају су били последњи.⁷⁴ Али то је за све играче било ново и важно искуство, посебан доживљај који се памтио, попут одласка на слет.

Локална штампа у Чачку непрекидно је извештавала са већине утакмица, чак и са мечева подмлатка „Борца“, што је додатно доприносило популарности кошарке.⁷⁵ На државном плану већ 1948. дошло је до организационих промена у телесном васпитању, у коме је „спорт“ постепено потискивао „фискултуру“. Тако је Фискултурно друштво „Борац“ 1948. променило име у Спортско друштво „Борац“. Унутрашња организација са доминацијом политичких циљева није одмах преобликована, па су на скупштини Спортског друштва „Борац“ дидактичке теме имале приоритет у односу на такмичарско-резултатске, а у дискусијама је истакнуто да посебну пажњу у раду треба посветити „идеолошко-стручној изградњи чланства“. Кошаркашка секција је нарочито критикована као пример слабог рада, недисциплине и немара према имовини. Чланови „Борца“ требало је да својим деловањем буду пример у друштву и да непрекидно граде

[68] Д. Зорић, „Среско-градски слет највећа физкултурна манифестација у овој години“, *Слободни глас*, 18. април 1948, 4.

[69] Аноним, „Фискултурници Чачка припремају се за Свесловенски слет у Прагу“, *Слободни глас*, 24. април 1948, 4.

[70] Д. Зорић, „Пред среско-градски слет физкултурника“, *Слободни глас*, 16. мај 1948, 4.

[71] Аноним, „Припреме наших физкултурника за учешће на Свесоколском слету у Прагу“, *Слободни глас*, 29. мај 1948, 4.

[72] С. Јовановић, „Кошарка: Борац – Будућност 63:11“, *Слободни глас*, 29. јун 1948, 4.

[73] Аџић, „Кошарка“, *Слободни глас*, 6. август 1948, 4.

[74] З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31.

[75] С. Јовановић, „Кошарка: Јединство (Н.Сад) – Борац (Чачак) 25:16“, *Слободни глас*, 20. август 1948, 4.

позитиван лик „фискултурника“ социјалистичке Југославије.⁷⁶

На ванредној скупштини Спортског друштва „Борац“ 23. септембра 1948. званично су оформљени фудбалски, кошаркашки и одбојкашки клуб, а на нивоу секције остали су бициклисти и скијаши, док је тек требало оформити лакоатлетску и боксерску секцију.⁷⁷ Иако је званично оснивање КК „Борац“ био само административни и наизглед не толико важан догађај, јер је секција постојала још од 1945, кошарка је суштински добила много, јер је отворен пут за самостални организациони развој без туђег тугорства.

Идеолошко-политичке оцене „фискултурника“ у то време још нису нестале, али ипак нису омеле развој кошарке у Чачку, за коју се у локалној штампи отворено тврдило да је постала „омиљена спортска грана“ у граду. Игралиште код Соколане било је мало да прими публику, а цео град је одлазак „Борца“ на турнир у Београд који је 1948. одлучивао првака НР Србије доживљавао као успех.⁷⁸ Кошарка је заиста постала веома популарна међу чачанским средњошколцима, при чему су на градским школским такмичењима најбоље резултате имале екипе из Гимназије.⁷⁹

Чачак је постепено постајао регионални кошаркашки центар. То је био и један од разлога што је 17. августа 1949. у Чачку организован турнир који је трајао четири дана а на коме се одлучивао првак „уже Србије“ за „подмладак“ (јуниоре) у мушкој и женској категорији. Учествовале су мушке екипе „Борца“ из Чачка, „Црвене заставе“ из Крагујевца, „Косте Стаменковића“ из Лесковца, „Динама“ из Зајечара и „Јасенице“ из

Смедеревске Паланке. Пред почетак турнира најпре је организован „свечани дефиле“ учесника, потом су одржани „поздравни говори“ што је целом догађају дало озбиљност и значај. У одлучујућој утакмици турнира „Црвена застава“ победила је „Борац“ минималном разликом (12:11) и освојила пехар. Женска екипа „Борца“ није имала такав успех. За све утакмице владало је велико интересовање публике, а кошаркашко ривалство Крагујевца и Чачка наставиће се и у наредне две деценије. Пред почетак турнира за омладинце одиграна утакмица сениора између „Железничара“ и „Борца“ (28:22).⁸⁰

„Борац“ је као другопласирана екипа из „уже Србије“ стекао право да се по други пут заредом такмичи на турниру који је одлучивао првака НР Србије. За младе играче из Чачка прилика да играју са најбољим екипама из Србије, а тиме и Југославије, било је огромно искуство. Утакмице са „Црвеном Звездом“ и „Партизаном“ из Београда, „Јединством“ из Новог Сада, „Динамом“ из Панчева и „Црвеном заставом“ из Крагујевца (великим ривалом), екипама из много већих, богатијих и утицајнијих градова, давало је Чачанима осећај да су равноправни са свим тим „варошима“ и много значајнији у односу на насеља у свом окружењу. Томе је допринела и победа над „Црвеном заставом“ из Крагујевца (реванш за пораз у Чачку), одлична игра против „Партизана“ кога нису победили само због недостатка „искустава“, док је пораз од „Црвене звезде“, која је била прва на турниру и најбољи тим у Југославији, био сасвим очекиван.⁸¹

Било је то време када су се јавно објављивала „достигнућа“ спортских друштава. У новинским извештајима резултати

[76] Аноним, „Најглавнији проблеми спортског друштва 'Борац' нису још савладани“, *Слободни глас*, 1. октобар 1948, 4.

[77] Међуопштински историјски архив Чачак, Фудбалски клуб Борац – Чачак (1932-1950), б.б. Најљубазније захваљујем колеги Горану Давидовићу на податку о оснивању КК „Борац“.

[78] С. Јовановић, „'Борац' – 'Црвена застава' 52:11 (15:5)“, *Слободни глас*, 1. октобар 1948, 4.

[79] Ж. Ковачевић, „Почело је фискултурно такмичење чачанских средњошколаца“, *Слободни глас*, 28. април 1949, 4.

[80] Божидар Матић, „Републиканско првенство подмлатка кошарке“, *Слободни глас*, 17. август 1949, 4. Кошаркашки клуб „Железничар“ основан је у Чачку почетком 1949, а локално ривалство са „Борцем“ остаће трајна карактеристика живота многих генерација у граду. Није јасно да ли је утакмица из августа 1949. био дуел два тима из Чачка, или „Борца“ са екипом „Железничара“ из неког другог града.

[81] М. Зајец, „Утакмице 'Борца' на првенству Србије у Панчеву“, *Слободни глас*, 28. август 1949, 4.

кошаркаша били су испред фудбалера, који је без премца био најпопуларнији тимски спорт. Ипак, кошаркашима су упућиване и критике јер „нису добро газдовали“, имали су слабу „дисциплину“ и на такмичења се путовало без материјалне потпоре. Кошаркашки клуб „Борац“ имао је тада 150 чланова и дао је током 1949. године 4.000 бесплатних радних часова за изградњу спортских сала.⁸²

Два чачанска кошаркашка клуба, „Борац“ и „Железничар“, несумњиво су били значајни за развој овог спорта, за који је ипак најважнија била његова популарност међу средњошколцима, нарочито у Гимназији, где су школска такмичења изазивала велико интересовање ученика.⁸³ Што је још важније, локална штампа је такве догађаје регистровала и бележила резултате.

Током 1950. кошарка је већ била етаблиран спорт у Чачку, чему су доприносиле и пријатељске утакмице са тимовима из суседних градова за првомајске празнике.⁸⁴ Било је то време када су масовне манифестације, попут прославе Празника рада, били приоритетни догађаји за власт. Огроман дефиле који је 1. маја 1950. организован у Чачку, као и у претходним година, окупио је по извештајима новинара чак око 20.000 људи постројених по занимањима („трудбеници“), који су носили заставе, транспаренте и потрете политичара, уз певање и марширање главним улицама града. Све је приказивано као спонтани израз одушевљења „радног народа“ због успеха социјалистичке државе и очувања независности Југославије под вођством друга Тита у веселом такмичарском духу изградње земље. Саставни део свечаности били су фудбалски и кошаркашки турнир.⁸⁵ Све те манифеста-

ције биле су део јавних ритуала нове власти, својеврстан комуникацијски канал којим се остваривао утицај на што шири круг људи, с циљем ширења уверења водеће (утопијске) идеологије путем масовне мобилизације и одржања монопола владавине партијско-државног харизматског вођства.

Међутим, услед развоја модерног друштва у свим социјалистичким државама постепено су стваране области живота које су измицале контроли државе, уз стварање „друге“ или „паралелне“ културе у односу на званичну идеологију. Тако је званична идеологија и мобилизација друштва постепено све више имала формални, а све мање суштински политички значај, што се најбрже одвијало у Југославији.⁸⁶ У Чачку је 1951, на пример, поново на уобичајени начин организована прослава Празника рада, али без званичних спортских такмичења. Све се свело на митинговање, а затим и спонтано „народно весеље“.⁸⁷

Спорт по самој својој „природи“ посеђује аутономију у свим друштвима и одлику да људе током такмичења измести „изван живота“. Зато су кошаркашки првомајски турнири били само део наметнутог и обавезног ритуала социјалистичке државе, док су редовне првенствене утакмице чиниле саму срж интереса за кошарку која је све више постајала део идентитета Чачак који није био омеђен било каквом политичком идеологијом.

Заправо, спорт се може посматрати и у оквиру стратегије „отпора“ друштва према наметнутим нормама, својеврсног „прекршаја“ (дискурс карневализације) у оквиру противљења доминантној култури.⁸⁸ На нивоу Београда играње кошарке била је заиста својеврсна „опозициона“ активност која је по свом садржају суштински (иако

[82] Аноним, „И поред знатних организационих недостатака С. Д. 'Борац' је показао добре резултате у популарисању разних спортских дисциплина“, *Слободни глас*, 31. децембар 1949, 4.

[83] М. З., „У такмичењу за куп Мушке гимназије у кошарци победила екипа VIII-1“, *Слободни глас*, 7. март 1950, 3.

[84] Аноним, „Обилан спортски програм у Чачку на прослави 1 маја“, *Слободни глас*, 1. мај 1950, 8.

[85] Аноним, „Масовно учешће народа у Чачку и Љубићко-трнавском срезу на прослави 1. маја“, *Слободни глас*, 10. мај 1950, 2.

[86] М. Тимотијевић, *Модернизација балканског прага...*, 54-55.

[87] Аноним, „Прослава 1 маја : народ Чачка и Љубићко-трнавског среза прославио је на свечан начин Празник рада“, *Слободни глас*, 8. мај 1951, 1.

[88] R. Đulijanoti, *n. g.*, 93.

без свесне политичке намере) била усмерена против званичних вредности комунистичког друштва, јер је пропагирала једну америчку игру и западну популарну културу која ју је пратила.⁸⁹ У Чачку играње кошарке нису одмах пратиле игранке после утакмица, а локална власт је крајем педесетих година оштро критиковала омладину која је конзумирала америчку популарну културу (музика и плес), да би се пар година касније све променило и таква врста забаве прихватила без јавних отпора.⁹⁰ Временом је и само друштво попримило многе елементе западне (првенствено америчке) културе, што је била особеност Титове Југославије у односу на друге социјалистичке државе. У суштини, то је био дозирани наставак утицаја америчке популарне културе још из времена Краљевине Југославије, али у другачијем идеолошко-политичком окружењу и са локалним особеностима.⁹¹ Кошарка се потпуно уклапала у тај процес.

Када је у питању Чачак, кошарка јесте била нови спорт у граду и привлачила је омладину, али ипак више као игра и разонода која је по самој својој „природи“ измицала идеолошким калупима, тако да није била део свесног политичког отпора социјалистичком уређењу. Такмичење „Борца“ и „Железничара“ у Српској лиги било је већ „убичајено“, а велико интересовање у граду изазвао је пријатељски меч „Партизана“ и „Борца“ одигран 6. јуна 1950, јер је у београдском тиму играло неколико репрезентативаца. „Борац“ је очекивано изгубио, иако је играо пожртвовано. Новинари су извештавали како је утакмицу, организовану увече под светлошћу рефлектора, гледало чак 3.000 гледалаца.⁹² Чачак је у то време имао тек

преко 12.000 становника, тако да је новински извештај о посети највероватније претеран, али је посредно говорио колико је кошарка за Чачак постала важна.

Кошаркаши и омладина из града су у исто време ангажовани као добровољни физички радници за довршење игралишта за „Борац“, што је и са те стране повећавало интересовање за тај спорт.⁹³ У међувремену „Борац“ је наставио да играо своје првенствене утакмице, а штампа је редовно извештавала о резултатима.⁹⁴ Ипак, највеће интересовање владало је за утакмице „Борца“ и „Црвене заставе“ и Крагујевца. Победе Чачана над овим ривалом посебно су уздизане.⁹⁵ Чачански „Борац“ 1950. није успео да се квалификује за улазак у Прву југословенску лигу, јер је био слабији у утакмицама са „Еђшегом“ из Новог Сада, „Железничара“ из Београда и „Спартак“ из Суботице. За локалне прилике била је важна и прва међународна утакмица која је организована 1950. у Чачку, иако је „Борац“ изгубио од екипе „Триесте“ (Трст) из Италије.⁹⁶

У лето 1950. највише успеха имали су јуниори „Борца“, који су на турниру у Лесковцу постали прваци „уже Србије“. Следила је утакмица са „Динамом“ из Панчева, трећепласираном екипом из групе „Београд-Војводина“, што је требало да одлучи који ће трећи тим да представља Србију на државном првенству Југославије за јуниоре. Нови квалитет у јуниорској екипи „Борца“ донео је тренер Миољуб Денић. Штампа је наглашавала како би победа „Борца“ и пласман на државно првенство допринели још већој популарности кошарке у Чачку.⁹⁷

[89] А. Miletić, *Džez basket*, 131-143.

[90] М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 435.

[91] Radina Vučetić, *Koka-kola socijalizam : amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka* (Београд : Službeni glasnik, 2020), 393-408.

[92] Аноним, „Гостовање К. К. Партизан“ у Чачку: Партизан (Београд) – Борац 33:19, *Слободни глас*, 9. јун 1950, 4.

[93] Аноним, „Радови на довршењу кошаркашког игралишта у Чачку“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4.

[94] Аноним, „Еђшег – Борац 36:26“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4.

[95] Аноним, „Висока победа Борца над Црвеном заставом“, *Слободни глас*, 29. август 1950, 4.

[96] Аноним, „Еђшег – Борац 36:26“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31.

[97] Аноним, „Кошарка: јуниори Борца пред 1. септембар“, *Слободни глас*, 29. август 1950, 4.

Напредак јуниора „Борца“ био је велики, јер су 1949. били тек пети на нивоу Србије. Током 1950. са тренером Денићем победили су све ривале осим београдског „Партизана“. На државном првенству Југославије за јуниоре у Карловцу добили су четири и изгубили једну утакмицу, али су због система такмичења остали тек на петом месту, како су пренели новинари. Карловачки „Железничар“ је, на пример, са три добијене и две изгубљене на крају био други. Ипак, сви су сматрали да је „Борац“ пуно постигао.⁹⁸ Према забележеним сећањима Чачани су тренера Денића по доласку са турнира на рукама изнели из воза.⁹⁹ Тиме је најављено да ће кошарка постати „најважнији“ колективни спорт у Чачку, а публика је одмах препознала човека који је био заслужан за њен успон.

Миољуб Боле Денић (8. јун 1925 – 13. новембар 2014) упознао се са кошарком у Београду још пре 1941. године. Током Другог светског рата кошарку је играо у клубу „Ск 1913“ (предратна „Југославија“) у Кошаркашкој лиги Београда, заједно са многим другим личности које су обележили српски и југословенски спорт (Бора Станковић, Александар Николић, Мија Стефановић и др.). После рата наставља да се бави кошарком у београдском клубу „Металац“ (1946-1950), у коме је једно време био и тренер (1946-1948). Већ тада „Металац“ (будући ОКК „Београд“) играо је Прву југословенску лигу, а Денић је 1947. добио и позив да игра за репрезентацију, али ипак на крају није отишао на Европско првенство у Прагу. Док је био у „Металцу“ тренирао је и Радивоја Кораћа. Денић већ 1950. тренира јуниоре „Борца“, потом и сениоре (1951-1960). Првих пет година у „Борцу“ (1951-1956) био је не само тренер, већ и играч. „Борац“ је два пута уводио у Прву југословенску лигу (1952, 1954), „открио“ је таленат Радмила Мишовића већ 1958. када га је увео

у први тим, као и Слободана „Цоње“ Копривице. Миољуб Денић је по својим заслугама сигурно један од „очева“ кошарке у Чачку. Он је упоредо са бављењем кошарком завршио студије медицине, што је била и његова основна професија.¹⁰⁰

Преломна 1951. година

Популарност кошарке, суштински новог спорта у Чачку, зависила је од успеха, а утакмице са тимовима из околних насеља увек су биле важне. Почетком 1951. организован је кошаркашки турнир у Титовом Ужицу на коме је „Борац“ победио све екипе из околних градова. Традиционално ривалство са Ужичанима увек је било велико, тако да су кошаркаши из Чачка дочекани звиждуцима, иако утакмице нису имале било какав такмичарски значај.¹⁰¹ Са Ужичанима су одржа-

[100] Миољуб Денић уписао је медицину још 1944, али је због обавеза у кошарци факултет завршио 1955. године. Интерну медицину специјализирао је 1960, када и напушта кошарку, а потом специјализира медицину рада (1967) и кардиологију у Београду. Звање примаријуса добија 1976. године. Био је запослен у неколико здравствених установа у Чачку од 1955. до 1988. године. Започео је као лекар у Фабрици хартије, да би касније био један од оснивача Службе медицине рада где је годинама обављао и дужности начелника и директора. Био је и оснивач Кардиолошке амбуланте (1960), председник и секретар Подружнице Српског лекарског друштва у Чачку, члан Удружења кардиолога Југославије и Европског кардиолошког друштва, први уредник часописа „Здравље“ (подлистак „Чачанског гласа“). Добитник је Повеље *Др Драјиша Мишовић*, дипломе Савеза лекарских друштава Југославије, Златне значке Кошаркашког савеза Југославије и Награде за животно дело спортских новинара Чачка. Иако је одрастао у Београду, Денић је на много начина био везан за Чачак. Најпре преко мајке која је рођена у околини града, где су и боравили на почетку окупације, да би после рата његови родитељи остали да живе у Чачку. Потом се и оженио девојком из Чачка, што је било одлучујуће да настави свој живот у овом граду. Поред бављења кошарком и медицином Денић је одлично свирао виолину (класичну музику) и говорио стране језике (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)“, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 26-27; Горан Давидовић, Лела Павловић, *Историја Чачка : хронологија од праисторије до 2000. Године* (Чачак : Међуопштински историјски архив, 2009), 287; Зоран С. Антоновић, Мишо Наумовић, „75 година чачанске кошарке : велике победе Борца (3)“, *Чачанске новине*, 20. октобар 2020, 14-15; Zoran Antonović, „Mioljub Denić-Bole“, у: <http://www.okkbeograd.org.rs/wp-content/uploads/biografije/Mioljub-Deni%C4%87-Bole-biografija.pdf>. (pristupljeno 17. 3. 2022)

[98] М. Ристић, „Кошарка: чачански јуниори“, *Слободни глас*, 23. октобар 1950, 4.

[99] З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)“, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 27.

[101] Аноним, „Кошарка : КК 'Борац' победник на турниру у Титовом Ужицу“, *Чачански глас*, 13. фебруар 1951, 4.

вана и такмичења на нивоу гимназија, при чему су Чачани у кошарци били неупоредиво успешнији.¹⁰²

Када су у питању пријатељске утакмице на нивоу сениора, прво гостовање „Црвене Звезде“ у Чачку и меч са „Борцем“ 7. априла 1951. била је прилика да Чачани упореде своју екипу са тимом државног првака. Домаћи кошаркаши дочекали су госте већ на Железничкој станици у Чачку, где је направљен и фотографски снимак сусрета са играчима „Црвене Звезде“ у којој је играло пуно репрезентативаца Југославије, попут Александра Геца. Јавност Чачак није била незадовољна због пораза „Борца“, јер је домаћи тим повремено био равноправан са својим противником.¹⁰³

Била је то најава за нову првенствену сезону у којој је Чачак у Српској лиги за кошаркаше имао два клуба, „Борац“ и „Железничар“. Више се очекивало од „Борца“, што је и најављено у првомајском свечаном броју „Чачанског гласа“. Наглашавало се да је кошарка у Чачку почела на „ливади“ са свега десет играча и да је много напредовала, јер је „Борац“ 1951. имао 138 играча и пет активних екипа: „Пре пет година скоро непознат спорт у Чачку, данас већ има своје традиције, своју публику и сваки дан постиже све веће успехе.“ На почетку није било лако, јер су кошаркаши морали много да уче о самој игри, а потом да је популаризују и омасове. Пошто је „Борац“ већ од 1948. био члан Српске лиге пуно се очекивало у новој сезони, нарочито због изградње стадиона код Соколане који је требало да прими до 2.000 гледалаца. Кошаркаши су истицани као пример за углед: „Вредни на тренингу, борбени на утакмици, скромни на улици, добри ђаци у школи, сви су они прави лик нашег физкултурника.“ Нарочита пажња усмерена је на јуниоре који су 1949. били

[102] Аноним, „Такмичење мушких гимназија Титовог Ужица и Чачка“, *Чачански глас*, 20. фебруар 1951, 4.

[103] Аноним, „Црвена звезда : Борац 50:28“, *Чачански глас*, 10. април 1951, 4.

други на турниру за првака „уже Србије“ у Чачку, а 1950. учесници турнира за првака Југославије у Карловцу. За 1951. планирали су да понове успехе из ранијих година, а најбољи играчи да појачају сениорски тим. Највеће вредности „Борца“ били су пионири са солидним кошаркашким умећима за свој узраст, што су сви примећивали када дођу у Чачак „јер нигде још у држави овако мала деца не играју кошарку“.¹⁰⁴ Посетиоци Чачка који се нису занимали за спорт још увек су наглашавали како су кафане и расправе о „политици“ заправо главна неформална „знаменитост“ града.¹⁰⁵

Кошарка је у то време изашла из поља идеологије и стекла аутономију у односу на „фискултуру“ која је имала за циљ изградњу „духа и тела“ младих социјалистичких нараштаја. Претходне 1950. године кошаркаши су у Чачку за Празник рада учествовали у масовном свечаном дефилеу кроз град, а затим је увече организовали турнир. Већ 1951. све је било другачије, а редовне првенствене утакмице имале су приоритет у односу на званичне ритуале социјалистичке државе, што је и „обичним“ људима било много занимљивије.

Тако је „Борац“ прву утакмицу по званичном такмичарском календару Српске лиге имао 2. маја 1951. у Београду, где је изгубио од домаћег „Радничког“ минималном разликом. Оно што је много интересантније, у публици су од 100 гледалаца половина били Чачани, што је пренела и штампа.¹⁰⁶ Интересовање за кошарку је постојало, а локалне новине су сваког петка преносиле све најважније детаље са утакмица.¹⁰⁷ Најављиван је и долазак Вилмоша Лоција у Чачак, тада једног од

[104] Љ. Михаиловић, „Кошаркаши 'Борца': сениори, јуниори, пионири“, *Чачански глас*, 1. мај 1951, 6.

[105] Ненад Ставјел, „Неколико дана кроз Чачак : посланички сандучићи“, *Полишика*, бр. 13833, 8. април 1951, 3.

[106] Аноним, „Кошарка : једна тешка и важна победа кошаркаша Борца“, *Чачански глас*, 8. мај 1951, 4.

[107] Аноним, „Досадашњи резултати кошаркаша Борца и Железничара“, *Чачански глас*, 8. мај 1951, 4.

најбољих кошаркаша Југославије.¹⁰⁸ Било је то време када се кошарка играла на отвореним теренима, при чему су конструкције кошева биле различите, или се нису добро причвршћивале (то је био проблем за гостујуће екипе које нису навикле да играју у таквим условима), што је био један од разлога због којег је чачански „Железничар“ изгубио важну утакмицу.¹⁰⁹ Аматеризам и импровизација били су и део „шарма“ ове игре која још није добила строге оквире рационализације нити је некоме доносила комерцијални успех. Још увек је све било игра и надметање.

Чачак је са своја два кошаркашка клуба у Српској лиги имао и локални дерби, а новине су такву утакмицу најављивале као посебну атракцију. Како би се појачао утисак код публике, пред први дерби у Чачку 1951. организована је утакмица подмладака „Борца“ и „Црвене заставе“ из Крагујевца, што је био и квалификациони меч за првенство Србије.¹¹⁰

„Борац“ је у дербију са „Железничаром“ био бољи, у утакмици која је по мишљењу новинара била „најлепша“ која је до тада одиграна у Чачку.¹¹¹ Јуниори „Борца“ истог дана били су бољи од „Црвене заставе“ из Крагујевца, а утакмицу је ометала киша која је непрестано падала.¹¹² Млади играчи „Борца“ победили су и у реваншу у Крагујевцу, чиме су добили прилику да у утакмици са прваком источне зоне Србије одлуче ко је првак „уже Србије“.¹¹³

Ривалство са Крагујевчанима било је велико. Када су сениори „Борца“ били на гостовању код „Црвене заставе“ дошло је

[108] Аноним, „Кошарка : утакмица Српске лиге између Железничара и Кристала (Зрењанин) завршила се победом гостију са резултатом 29:26“, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

[109] Аноним, „Борац – 6 октобар 22:18“, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

[110] Аноним, „У недељу 20 ом. Борац - Железничар“, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

[111] Аноним, „Кошарка : Борац – Железничар 38:25 (21:10)“, *Чачански глас*, 22. мај 1951, 4.

[112] Аноним, „Борац – Црвена застава (Крагујевац) 38:10 (9:4) : јуниори“, *Чачански глас*, 22. мај 1951, 4.

[113] Аноним, „Јуниори: Борац – Црв. Застава К. 34:10 (11:6)“, *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4.

до инцидента, јер записничари нису добро мерили време. После интервенције „Борца“ дошло је до свађе и уласка публике на терен, па је утакмица прекинута, са предлогом да се поништи.¹¹⁴ На крају је Техничка комисија КСС уважила ову жалбу, па је заказана нова утакмица.¹¹⁵ Она је на јесен 1951. и одиграна на неутралном терену у Београду (победили су Чачани).¹¹⁶ Крагујевчани су, иначе, правили велике инциденте и на фудбалским стадионима.¹¹⁷

У сваком случају, кошаркашке утакмице почеле су да стварају пуно емоција код публике, а интересовање за овај спорт је додатно порасло у Чачку у коме је штампа систематски преносила све вести са мечева „Борца“ и „Железничара“.¹¹⁸

Насиље међу навијачима била је једна од најважнијих карактеристика фудбалских утакмица, које су сваког викенда окупљале велики број људи. Тако је 1951. само на нивоу Београда недељом играно 45 утакмица, што је ангажовало до 1.000 играча. Са публиком то је било много више људи, а таква окупљања пратили су чести физички сукоби (туче играча, напади на судије, обрачуни хулигана), покретани у највећем броју случајева због великог „клубаштва“.¹¹⁹ Слично је било и у другим деловима Југославије.¹²⁰

[114] Аноним, „Кошарка : пораз 'Борца' у Крагујевцу“. *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4.

[115] Аноним, „Уважена жалба на утакмицу са 'Црвеном заставом'“, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4.

[116] Аноним, „Кошарка : Борац је у Београду савладао Радничког из Крагујевца са 55:48“, *Чачански глас*, 10. октобар 1951, 4.

[117] Мијатов Никола, „Почети социјалистичког спорта у Лесковцу 1945-1953.“, *Лесковачки зборник* 59 (2019), 395-404.

[118] Аноним, „Раднички (Б.) – Железничар 47:30“, *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4; Аноним, „Локомотива (З) – Железничар 43:38 (23:18)“, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Спартак предао...“, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Последње коло Српске лиге“, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Динамо из Врања предао“, *Чачански глас*, 12. јун 1951, 4; Аноним, „Кошарка : заслужена победа Борца над Динамом из Панчева“, *Чачански глас*, 19. јун 1951, 4.

[119] Аноним, „Једна ружна појава : учестали инциденти на утакмицама за првенство Београда“, *Полићика*, бр. 13985, 3. октобар 1951, 5.

[120] И. К., „У Хрватској се предузимају оштре мере за сузбијање нереда на фудбалским утакмицама“, *Полићика*, бр.

Насиље у спорту није само „хулиганизам”, већ и један од начина надметања младих мушкараца (без обзира на сировост и бруталност), као и део потраге за „узбуђењима” у модерном друштву, између осталог и да би се компензовала досада у самом спорту.¹²¹ Све те „потребе” у највећем броју случајева обезбеђивао је фудбал, да би због повећане заинтересованости јавности за кошарку и овај спорт почео да „учествује” у произвођењу све јачих емоција.

За Чачак је било значајно и што је „Железничар” у пролеће 1951. отворио нови кошаркашки терен, подигнут добровољним радом.¹²² Последња утакмица у пролећном делу првенства одиграна је на новом игралишту код Железничке станице, што је био нарочити догађај.¹²³ Тако је Чачак добио један посебан „култни” терен (постојеће бетонске конструкције за кошеве и данас се користе, јер оригиналне из 1951. никада нису мењане), место на којем су у буквалном смислу расле многе генерације чачанских кошаркаша.¹²⁴ На тај начин град је добио својеврстан „свети простор”, игралиште које је самим постојањем сведочило о традицији која се градила. Иначе, таква спортска баштина свуда у свету обезбеђује посебан статус клубовима којима се приписује да имају „дух”, „срце” или „душу”, као и такмичарима који играју за „дрес”. Клубови без таквих „страсти” нису привлачни за заједницу и навијаче.¹²⁵

За успон кошарке у Чачку 1951. године био је важан и пласман јуниора „Борца” на завршни турнир за првака НР Србије.¹²⁶ Јуни-

13999, 18. октобар 1951, 5.

[121] Р. Ђулијаноти, *н. г.*, 37, 181-183.

[122] Аноним, „Прославе годишњица спортских организација : Спортско друштво 'Железничар' прославило двогодишњицу рада”, *Чачански Ћлас*, 22. мај 1951, 4.

[123] Аноним, „Железничар – 6 октобар 36:25 (21:11)”, *Чачански Ћлас*, 12. јун 1951, 4.

[124] С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 320-321.

[125] Р. Ђулијаноти, *н. г.*, 20-21.

[126] Аноним, „Првенство подмладка: 'Башкими' (Приштина) – 'Борац' 21:18 (12:9) : у недељу реванш у Чачку”, *Чачански*

орке нису успеле у квалификацијама.¹²⁷ Завршни турнир за првака НР Србије у јуниорској конкуренцији организован је у Чачку, где су осим домаћина „Борца” учествовали и београдски тимови „Партизан” и „Црвена Звезда”, као и зрењанински „Пролетер”. Јуниори „Борца” победили су све ривале, а највећи је био „Партизан”, када је утакмицу посматрало око 1.000 гледала. Остале мечеве гледало је око 700 људи.¹²⁸ Тако је „Борац” постао првак НР Србије.

Јуниори „Борца” играли су одлично и сви су се чудили зашто многи од њих већ нису у сениорској екипи која је у паузи између пролећног и јесењег дела првенства на припремној утакмици изгубила са великом разликом од београдског „Партизана”.¹²⁹ Очекивања Чачана од својих кошаркаша су у сваком случају порасла. За „Борац” се претпостављало да ће успети да се пласира у Прву кошаркашку лигу Југославије, а за „Железничар” да буде на „средини табеле” Српске лиге.¹³⁰ Локална штампа је у јесењем делу првенства извештавала са свих утакмица, чиме се одржавало интересовање јавности, посебно за успехе „Борца” чије су утакмице посматрале стотине гледалаца.¹³¹

За Чачак је најважнији био меч између „Борца” и београдског „Радничког који је одлучивао ко ће бити првак Српске лиге. Чачани су победили, а утакмицу је гледало

.....
Ћлас, 19. јун 1951, 4; Аноним, „Кошарка : јуниори су успели да се реванширају”, *Чачански Ћлас*, 26. јун 1951, 4.

[127] Аноним, „Женски подмладак елиминисан”, *Чачански Ћлас*, 26. јун 1951, 4.

[128] Аноним, „Кошарка : јуниори 'Борца' прваци у квалификацијама за првенство ФНРЈ”, *Чачански Ћлас*, 18. јул 1951, 4.

[129] Аноним, „Кошарка : пријатељска утакмица Партизан : Борац 56:35”, *Чачански Ћлас*, 7. август 1951, 4.

[130] Аноним, „Кошаркаши 'Борца' и 'Железничара' пред јесење део првенства”, *Чачански Ћлас*, 7. август 1951, 4.

[131] Аноним, „Кошарка : у најкритичнијем моменту – попустили : 6. октобар – Железничар 36:28”, *Чачански Ћлас*, 14. август 1951, 4; Аноним, „Динамо – Борац 45:44”, *Чачански Ћлас*, 14. август 1951, 4; Аноним, „Кошарка : корак ближе циљу : Борац – Железничар 47:36”, *Чачански Ћлас*, 28. август 1951, 4; Аноним, „Железничар – Раднички 42:26”, *Чачански Ћлас*, 28. август 1951, 4; Аноним, „Железничар – Железничар (Н. С.) 35 : 34”, *Чачански Ћлас*, 3. септембар 1951, 4.

око 1.500 људи.¹³² Поређења ради, дерби утакмице између кошаркашких клубова „Црвена звезда” и „Партизан” у Београду је 1951. по новинским извештајима пратило око 1.000 гледалаца.¹³³

Кошарка је одлично напредовала у Чачку, коме је 1951. поверено да организује и јуниорско првенство Југославије у кошарци. Домаћи „Борац” био је најбољи у Србији, коју је представљао и београдски „Партизан”, из Словеније је дошао љубљански АШК, а из Хрватске тим „Дуга Реса”. Чачани се нису припремали за ово такмичење, али су мислили да их једино тим „Партизана” може победити.¹³⁴ На крају је „Борац” заиста и био други иза „Партизана”. Пошто се турнир одржавао у Чачку, јавност је титулу вицешампиона у јуниорској конкуренцији на нивоу Југославије доживела само као „релативан” успех.¹³⁵ Суштински, била је то потврда да је Чачак заиста већ 1951. постао „град кошарке”.

Сениори су наставили јесењи део првенства, што је штампа редовно пратила.¹³⁶ И пре краја првенства „Борац” је био сигурни првак Српске лиге, што је слављено као велики успех Чачка. Правила су налагала да се играју квалификације са првацима НР Македоније и НР Црне Горе за улазак у Прву југословенску лигу. „Железничар” је 1951. на крају био пети у Српској лиги, што је оквалификовано као успех за прву такмичарску сезону.¹³⁷

[132] Аноним, „Кошарка : Борац најбољи у Србији”, *Чачански глас*, 3. септембар 1951, 4.

[133] Ружица Максимовић, „Кошарка : у веома узбудљивој утакмици Црвена Звезда победила Партизан”, *Полишка*, бр. 13839, 15. април 1951, 7.

[134] Аноним, „Кошарка : омладинско првенство државе 14, 15. и 16. септембра у Чачку” *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4.

[135] С. Антоновић, „Златне године чачанске кошарке (4)”, *Чачанске новине*, 27. новембар 2007, 31.

[136] Аноним, „Борац – Локомотива (3) 49:20 (28:5)”, *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4; Аноним, „Железничар – Динамо (П) 33:29”, *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4.

[137] Аноним, „Кошарка : Кошаркашки клуб 'Борац' пред квалификацијама за улазак у Савезну лигу”, *Чачански глас*, 9. октобар 1951, 4; Аноним, „У четвртак Борац игра са прваком НР Македоније”, *Чачански глас*, 10. октобар 1951, 4.

Као најзаслужнији за улазак „Борца” у Прву југословенску лигу (источна група) истакнут је тренер Денић, који је истовремено био и играч. Он је изјавио како је на његов рад одлучујуће утицао сусрет са америчким тренером Едвардом Коријем у Београду, чије је принципе применио у „Борцу”. Играли су тимски, а не индивидуално, што је донело успех. Кошарка је у то време била игра која је привлачила интелектуалну омладину, што се добро осликавало и преко тима „Борца” кога су чинили: Миољуб Денић (26), студент медицине, крило, капитен и тренер тима; Срећко Икодиновић (20), студент филозофије, бек; Александар Икодиновић (21), студент права, крило; Добривоје Азањац (21), студент технике, крило; Душан Јаковљевић (21), студент ветерине, центар; Славољуб Смиљанић (20), студент права, бек; Милутин Трифуновић (21), студент права, крило; Владимир Бондаренко (21), студент ветерине, крило; Томислав Ристић (18), студент права, центар; Рашко Стефановић (19), студент књижевности, крило; Мијо Пропадовић (18), студент права, крило; Миливоје Марковић (19), студент права, бек; Милорад Ђурић (18), ученик Гимназије, бек; Звонимир Ђурић (19), студент права, бек.¹³⁸

„Борац” је као нови прволигаш 5. новембра 1951. у Чачку одиграо пријатељску утакмицу са аустријским прваком државе, „Винер спорт клубом”, и победио (37:23). Локалне новине славиле су нови успех свога тима, јер су гости из свог клуба дали чак осам репрезентативаца за Аустрију.¹³⁹ Према извештају

[138] Аноним, „Честитамо на успеху : 'Борац' је нови члан Савезне кошаркашке лиге”, *Чачански глас*, 6. новембар 1951, 4. Кошарка је у то време имала правила која су санкционисала сваку грубу игру, што је код младића у Чачку навикнутих да у другим спортским дисциплинама имају честе физичке контакте, напрезања и надметања стварало одбојност, па и својерсно потцењивање. Зато су кошаркаше називали „женицама” свдећи их на „девојчице”, чиме су истовремено наглашавали своју мушкост и првенство у друштву. Даљи развој кошарке увео је у овај спорт и атлетске карактеристике, тако да је интелектуалце постепено замењивала радничка омладина, која је наступала много снажније, па и груље, са изазивачком и често агресивном самоувереношћу.

[139] Аноним, „Други интернационални сусрет у Чачку : 'Борац' победио првака Аустрије”, *Чачански глас*, 6. новембар 1951, 4.

београдске штампе, која је ретко извештавала са кошаркашких догађаја из „унутрашњости“ (ретко је пратила кошаркашку као спорт на било ком нивоу), утакмицу је посматрало чак 2.000 гледалаца.¹⁴⁰ Пред крај године, у част ЈНА, „Борац“ је у Београду одиграо меч са „Црвеном Звездом“ и изгубио (76:42). Пошто се утакмица играла три пута по 20 минута, у „регуларних“ 40 минута „Борац“ је играо добро и није губио са већом разликом, али је у додатних 20 минута због слабе кондиције потпуно поражен. Чачани нису били незадовољни, јер је „Црвене Звезда“ ипак била вишеструки првак Југославије.¹⁴¹

За град су увек биле подједнако важна и школска првенства кошаркаша, посебно у Гимназији, која је давала много јуниора за клубове у граду, нарочито „Борац“. Таква такмичења привлачила су огромну пажњу средњошколаца, а играло се са минимумом реквизита. Лопте и дресеве уступио је „Борац“, а ентузијазам младих људи био је велики.¹⁴² Кошарка је у сваком случају већ крајем 1951. постала важан спорт у Чачку о коме се непрестано говорило и од кога се још више очекивало.

Од физкултурника до спортисте: кошарка и изградња локалног идентитета

Кошарка је у Југославији пре 1941. била прилично егзотичан „американски“ спорт који је стицајем околности током немачке окупације Србије током Другог светског рата почео активније да се игра. Међутим, тек после рата, у епохи социјализма, она је захваљујући прихватању совјетског модела масовног спорта заиста допрла до многих младих људи, првенствено у градовима. На

даљи развој кошарке у Југославији одлучујући моменат било је раскидање политичке повезаности са Стаљином 1948, окретање Западу и постепено попуштање директивног управљања друштвом, што је многим областима живота омогућило аутономију у развоју. Тако је и кошарка од физкултурне дисциплине под контролом званичне идеологије прерасла у засебан спорт, који је због успеха репрезентације на међународним такмичењима омогућио и идентификацију младих људи.

На исти начин кошарка се развијала у Чачку, али са неколико посебних особености које су условиле да она постане важно идентитетско упориште многих генерација. Стицајем околности чачански кошаркаши имали су у првој послератној деценији више спортских успеха него други колективни спортови у граду, нарочито фудбал, што је привукло публику, а омладини пружио пример за позитивну идентификацију. На тај начин масовност овог спорта, коју су произвели комунисти примењујући совјетски модел организације, условила је да резултатски успеси постану узор за стотине дечака и девојчица као начин за потврду личности најпре у својој генерацији, а затим и у друштву одраслих људи, укључујући и маштање о „слави“.

Тако су спортски тренинзи, утакмице, навијање и праћење новинских извештаја постали важни не само на нивоу свакодневице и испуњавања слободног времена, већ и као део изградње сопственог, групног и локалног идентитета. Спортски физички напори и самоодрицање у то време нису доносили новац, чак ни велику славу, али су када је у питању кошарка у Чачку обезбеђивали статус у локалној средини која је и на тај начин појачавала разлику на сеоско окружење, а затим и на околне градове у којима кошарка није имала резултатске успехе.

Заједничка искуства из ране младости често су доминантни утисци који учвршћују генерацијску повезаност и у познијем

[140] Аноним, „Кошарка“, *Полиџика*, бр. 14016, 7. новембар 1951, 5.

[141] Аноним, „Кошарка : неколико детаља о игри 'Борца' против 'Црвене Звезде'“, *Чачански глас*, 31. децембар 1951, 4.

[142] М. Прелић, „Спортски догађаји у чачанским гимназијама“, *Чачански глас*, 31. децембар 1951, 4.

животном добу, која се у овом случају заснивала на заједничким спортским доживљајима као важном животном искуству. Тако су кошаркашки терени у Чачку постали простор за стварање личног идентитета и односа са спољашњим светом који је младим људима омогућавао не само да побољшају своје физичке способности, већ и да о себи развију схватање као посебном делу локалне заједнице током самопрезентације пред публиком. Тако је демонстрирање слободе и креативности у кошарци постао и саставни део локалног идентитета по којем се Чачак разликује од већине градова у Србији.

Извори и литература

Необјављени архивски извори

Међуопштински историјски архив Чачак, Фудбалски клуб Борац – Чачак (1932-1950)

Штампа

Време, 1923-1941.

Полиџика, 1923-1941, 1949-1951, 2013.

Правда, 1923-1941.

Слободни глас, 1945-1950.

Чачанске новине, 2007-2021.

Чачански глас, 1951-2021.

Интернет извори

<https://www.fiba.basketball/>

<http://www.okkbeograd.org.rs>

Литература

Алманах Кошаркашког савеза Југославије : 1945-1988. Београд : Кошаркашки савез Југославије, 1989.

Basket-Ball : њо најновијим американским и француским њправилима. Београд : Спортски савез Србије, 1924.

Basketball in Europe. Niš : FIEP Europe, History of Physical Education and Sport Section, Association of Pedagogues of Physical Education and Sport FIEP ; Leposavić : University of Pristina, Faculty of Sport and Physical Education, 2017.

Basketball je ime košarka dobio u Zagrebu : 60 godina Košarkaškog saveza Zagreb : 1945.-2005, ur. Kruno Sabolić. Zagreb : Košarkaški savez Zagreba : Ars media, 2005.

Vučetić Radina. *Koka-kola socijalizam : amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka*. Београд : Službeni glasnik, 2020.

Давидовић Горан, Павловић Лела. *Историја Чачка : хронологија од њраусџорије до 2000. џодине*. Чачак : Међуопштински историјски архив, 2009.

Darčević Žarko. *Priče o jugoslovenskoj košarci : 1945-1991*. Младеновац : Presing izdavaštvo, 2019.

Ričard Đulijanoti. *Sport : kritička sociologija*. Београд : Clio, 2008.

Јевтић Милош. *Домаће њправилише Пурише Ђорђевића*. Београд : Београдска књига, 2009.

Јелић Перо. „Почеци кошарке у Југославији (1923-1940)”. *Годишњак за друшџвену историју 1-3* (2003), 125-140.

Керковић Александар. *Рагмילו Мишовић*. Чачак : Савез организација за физичку културу Чачка, Кошаркашки клуб Борац, 1972.

Керковић Александар. *Тим „Ђорца” био је комџлеџан*. Чачак : Фудбалски клуб „Ђорца”, 1986.

Košarkaška enciklopedija : muške reprezentacije : 1946-2000, ur. Milan Tasić. Београд : Кошаркашки савез Југославије, 2001.

Lais Mario. „Sport“, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel, Београд : Plato Books, 2008, 645-647.

Leksikon yu mitologije [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Đorđe Matić]. Београд : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005.

Maze Kaspar. *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850-1970*. Београд : Službeni glasnik, 2008.

Марковић Светислав Љ. „Прилог историји чачанског спорта”. *Зборник радова Народној музеја XXXVII* (2007), 265-310.

Марковић Светислав Љ. *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.

Марковић Светислав Љ., Оташевић Гвозден, Вуловић Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.

Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [моноџрафија о Александру Стефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.

Марковић Светислав Љ. *Рагмילו : [моноџрафија о Рагмилу Мишовићу]*. Чачак : Удружење мајстора баскета, 2013.

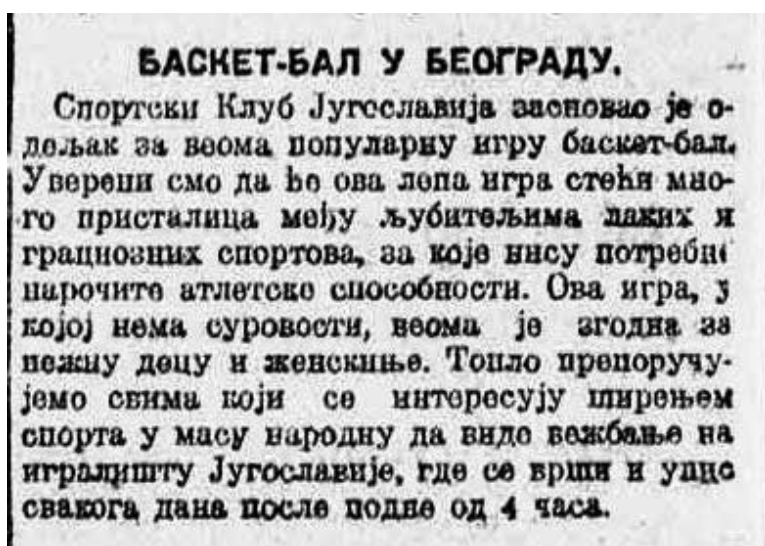
Марковић Светислав Љ. *Сџорџски водич кроз Чачак 2004*. Чачак : Прозор, 2004.

- Mijatov Nikola. *Sport u službi socijalizma : jugoslovensko iskustvo 1945-1953*. Beograd : Čigoja štampa : Institut za savremenu istoriju, 2020.
- Мијатов Никола. „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945-1950”. *Војно-историјски гласник* 1 (2017), 156-172.
- Мијатов Никола. „Почеци социјалистичког спорта у Лесковцу 1945-1953”. *Лесковачки зборник* 59 (2019), 395-404.
- Мијатовић Слађана. „Телесно вежбање и спорт у Србији у периоду од 1945. до 2007. године”, у: *Телесно вежбање и спорти у Србији : (1857-2007) : 150 година организованог телесног вежбања и спортиа и 125 година соколства у Србији*, ур. Стефан Илић. Београд : ДТА, 2008, 167-194.
- Miletić Aleksandar. *Džez basket*. Beograd: Laguna, 2013.
- Milovanović Ivana, Radenović Sandra. „Savremene tendencije u sociologiji sporta: od konstituisanja do 'razmrvljene' discipline”. *Sociologija* 2 (2020), 237-254.
- Pavlović Petar D., Simović Slobodan, Grgić Zrinko, Pantelić Kristina. „International basketball activity in the Kingdom of Yugoslavia”. *Sport science* 3 (2010), 95-102.
- Paunić Stanislav M. *Geneza i razvoj košarke*. Kovin : Ženski košarkaški klub „Kovin”, 2007.
- Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Skembler Grejam. *Sport i društvo: istorija, moć i kultura*. Beograd: Clio, 2007.
- Stanković Vladimir. *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/ Srbije na evropskim prvenstvima*. Beograd : Više od sporta, 2015.
- Stanković Vladimir. *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/ Srbije na olimpijskim igrama*. Beograd : Više od sporta, 2016.
- Стефановић Александар. *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.
- Стефановић Александар. „Развој кошарке у Чачку”. *Вишевековна историја Чачка и околине*. Београд : Удружење Чачана, 1995, 788-810.
- Тимотијевић Милош. „Град унутрашњости : облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку, у: *Приватни животи код Срба у двадесетом веку*, ур. Милан Ристовић. Београд : Clio, 2007, 579-611.
- Тимотијевић Милош. *Модернизација балканског прага : (1944-1989) : компаративна анализа развоја Чачка и Блатовог прага у епохи социјализма*. Чачак : Народни музеј, 2012.
- Тимотијевић Милош. *Соколи Чачка 1910-1941*. Чачак : Народни музеј, 2006.
- Čobović Zlatko, Raičević Miodrag, Bogdanović Milan. *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore*. Beograd : Euro : KSSCG, 2005.

Сл. 1. Џејмс Нејсмит (1861-1939) (<https://sr.wikipedia.org/>)

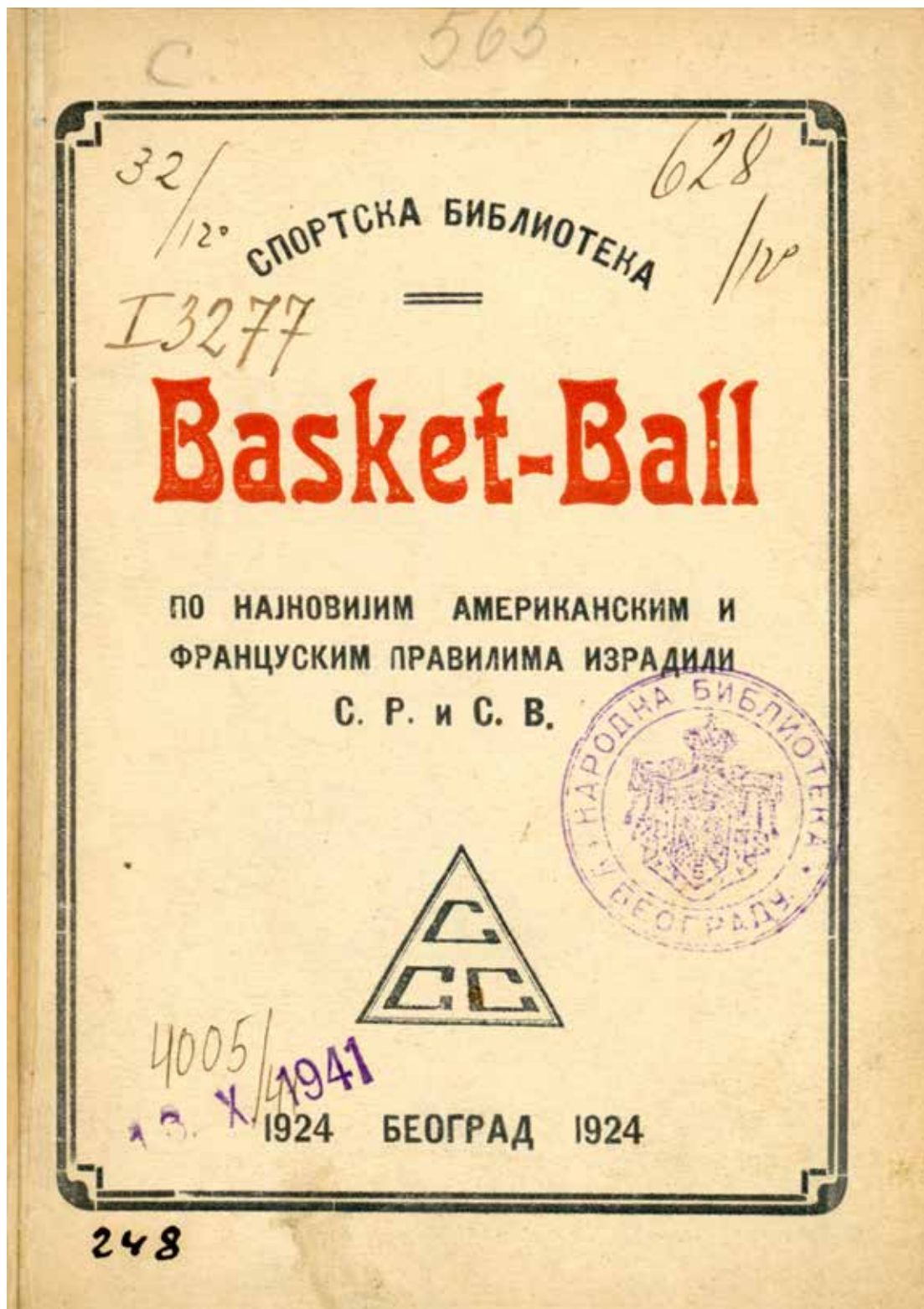
Сл. 2. Први новински чланак у београдској штампи о кошарци („Политика“, 18. април 1923)

Сл. 3. Течај американских игара 17. октобра 1923. у дворишту Основне школе код Саборне цркве у Београду; први здесна са лоптом Вилијам Вајленд (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

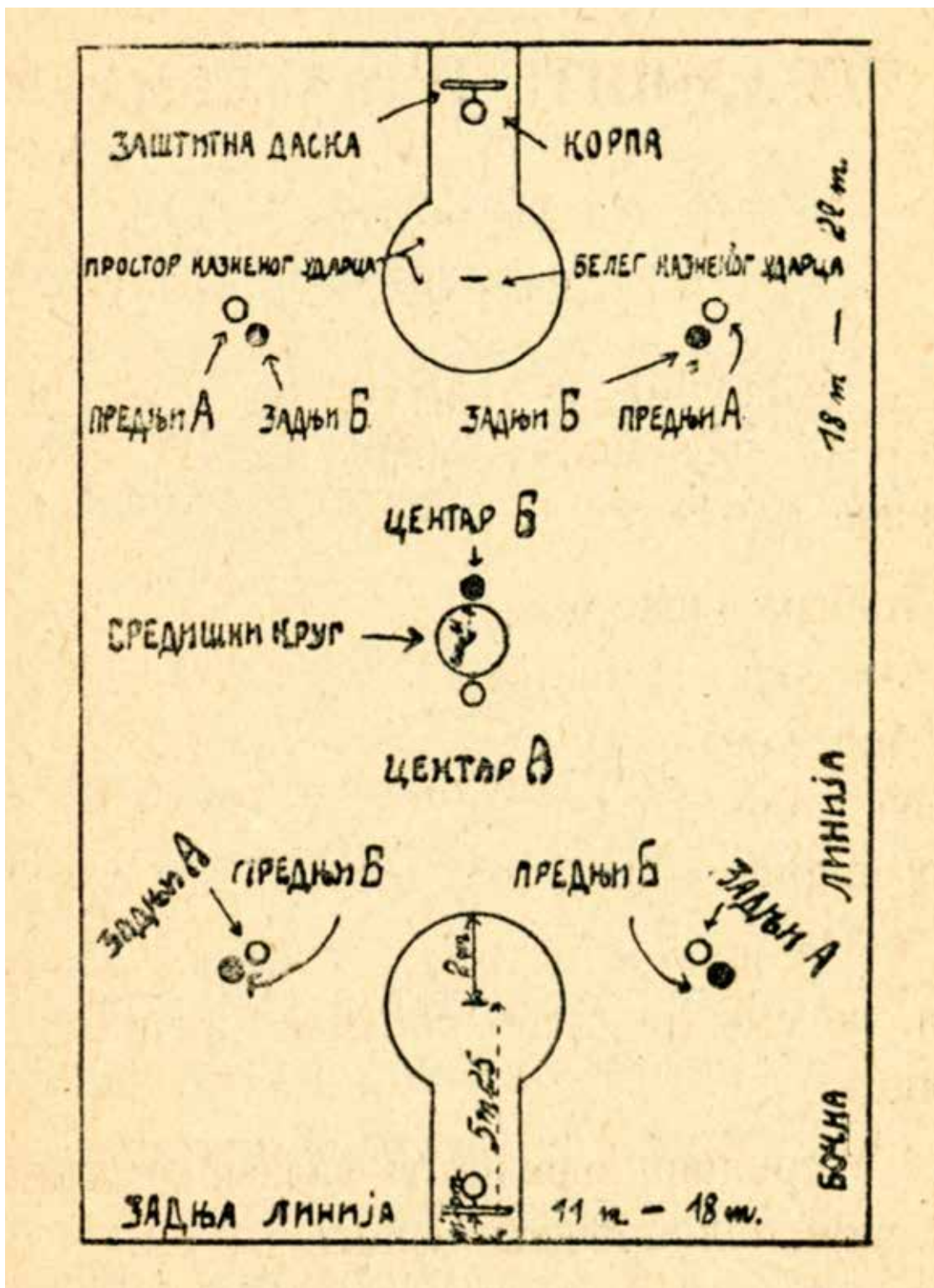

Сл. 4. Прва кошаркашка утакмица у Новом Саду 7. маја 1924; Виланд окренут леђима стоји и гледа игру (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

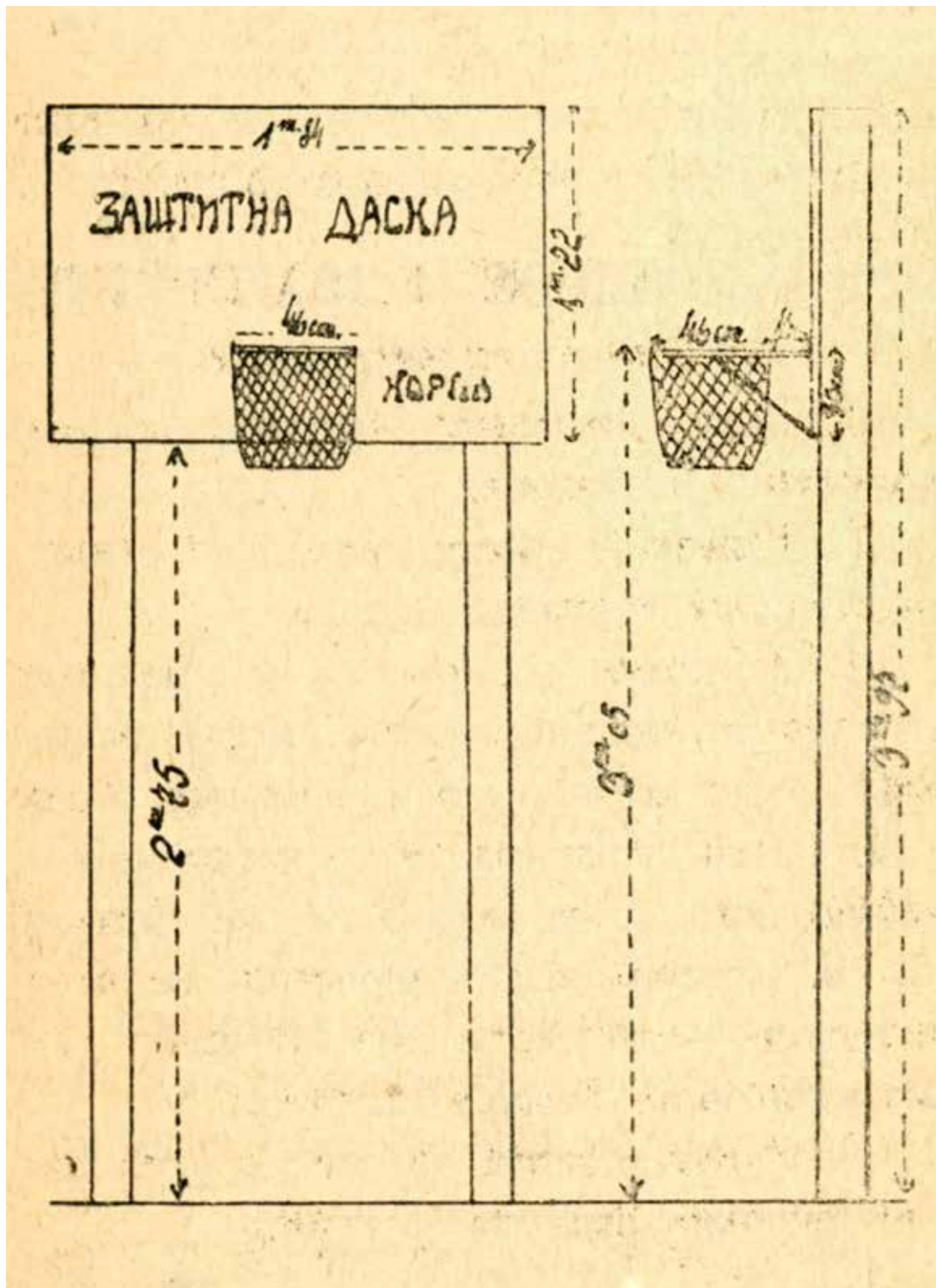

Сл. 5. Насловна страна првих кошаркашких правила штампаних у Београду 1924. године

Сл. 6. Изглед кошаркашког терена према првим штампаним кошаркашким правилима из 1924. године

Сл. 7. Изглед конструкције коша према првим штампаним кошаркашким правилима из 1924. године

B. PALČIĆ, ZAGREB
 Ulica Kraljice Marije 6   Telefon 26-77

FILIJALA:
Beograd, Balkanska ulica 24, Telefon 2-61-01

**IZRAĐUJE
 PRODAJE**   **SPORTSKE
 ŠOKOLSKE
 ŠKOLSKE**
 potrepštine za tjelovježbu

Sav pribor za basket-ball (košarku):

košare (željezni obruč s mrežom)	cipele (s kromiranim donom)
lopte	kompletne
dressove	složive i pomične stalke

Sav pribor za odbojku (Volley-ball):
 dressove, cipele, lopte za odbojku

nadalje:
 sprinterice, dressove, trenirke, medicinke (Medicinball), skijaška odijela i kape, skijaške cipele, sokolska vježbovna odijela, sokolske odore, nepromoćive kapute (Windjacke), civilna odijela. . .

Tražite besplatni katalog!

KOŠARA (Basket)

PRENOSNI STALCI

Сл. 8. Реклама за кошаркашку опрему из епохе Краљевине Југославије (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

SLUŽBENA

**MEĐUNARODNA
 PRAVILA
 ZA
 BASKET-BALL**

NAKLADA „GIMNASTIKONA“ ZAGREB

Сл. 9. Насловна страна кошаркашких правила штампаних у Загребу 1933. године (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

Сл. 10. Игралиште СК „Југославија“ у Београду, 29. мај 1939; кошаркаши на играма београдских средњошколаца (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

133	20/IV 1940	"	83%	зависа да ће се 28 априла одржати у Сарајеву мечај за кошарку
	22/IV	Ово друштво одређено је за мечај с. Љубице Гавриловић		

Сл. 11. Податак о упућивању Љубице Гавриловић у Сарајево 28. априла 1940. на соколски курс кошарке (Народни музеј Чачак, Деловодни протокол Соколског друштва Чачак)

Сл. 12. Једна од утакмица на Првенству Југославије у кошарци у Борову код Вуковара 1940. године (Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. – *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013)

ПРВЕНСТВО ДРЖАВЕ У КОШАРЦИ ОДРЖАНО ЈЕ У БОРОВУ

Борово, 29 септембра. — Данас су у Борову одржане прве утакмице у игри кошарки за првенство Југославије. Савез сокола Краљевине Југославије, као једини члан међународне Баскетбал федерације, организовао је ово такмичење, уз помоћ месног Соколског друштва у Борову.

Јутрос у 6.30 часова такмичење је отворио савезни начелник и први заменик старешина Савеза сокола Краљевине Југославије.

У 16 часова такмичења су завршена, па је сатим у малој дворани Друштвеног дома обављена свечана предаја награда победницима.

Технички резултати су ови:

Чланови: Карловац — Петровград 10:8; Сушак—Осијек 48:6; Загреб—Карловац 59:12; Загреб—Петровград 61:6; Београд—Осијек 40:8; Сушак—Београд 31:23. Финале: Загреб—Сушак 46:12.

Мушки нараштај: Петровград—Сарајево 36:2; Београд—Карловац 16:5; Загреб—Сарајево 41:1; Загреб—Петровград 14:9.

Финале: Загреб—Београд 16:9. Чланице: Београд—Загреб 2:0.

Женски нараштај: Загреб—Београд 20:0.

Према постигнутим резултатима првенство Југославије у игри Кошарци за годину 1940 освојили су: чланови жупе Загреб; чланице жупе Београд; мушки нараштај жупе Загреб и женски нараштај жупе Загреб.

Сл. 13. Новински чланак о резултатима Првенства Југославије у кошарци 1940. године („Време“, 1. октобар 1940.)

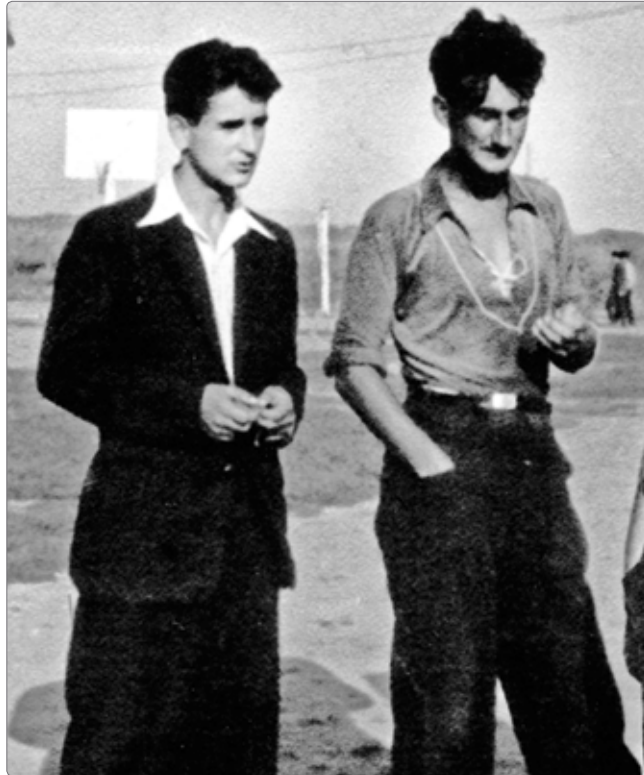
Сл. 14. Кошаркашки клуб „Ск 1913” из Београда (некадашња Ск „Југославија), недеља 12. април 1942. године. Стоје слева надесно: Стефановић, Аксентијевић, Ненадовић, Неферовић, Димић, Ронац, Денић. Чуче слева надесно: Вујичић, Остојић, Мађерух (<http://www.okkbeograd.org.rs>)

Сл. 15. Миољуб Боле Денић као играч „Ск 1913” из Београда (<http://www.okkbeograd.org.rs>)

Сл. 16. Миољуб Боле Денић (1925-2014) (<https://sr.wikipedia.org/>)

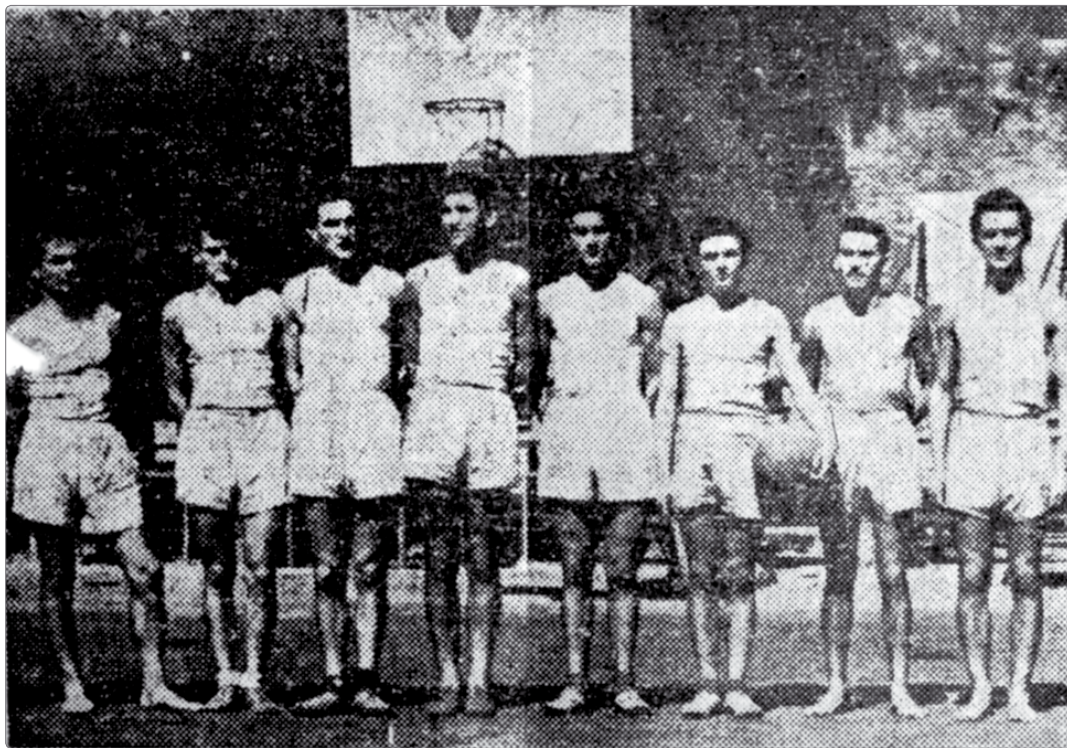

Сл. 17. Младомир Пуриша Ђорђевић и Александар Цале Керковић у Заводу за преваспитавање омладине у Смедеревској Паланци 1943; у позадини се види конструкција коша (приватна архива Александра Керковића)

Сл. 18. Најстарија сачувана фотоградфија са кошаркашког игралишта код Соколског дома у Чачку из 1945. године: Дуле Јаковљевић, Александар Икодиновић, Срећко Икодиновић, Доцо Азањац, Моцо Гајић, Ацо Јелесијевић, Милета Ђурић, Драган Силаћи, Жико Михаиловић, Влајо Зељић (приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка)

Сл. 19. Кошаркаши „Борча“ на стадиону „Црвене звезде“ у Београду (Мали Калемегдан) 1947. године (приватна архива др Зорана С. Антоновића из Чачка)

Женске екипе	Пролетер	Славија	Јединство	Црвена застава	Црвена звезда
Пролетер	—	2	2	0	0
Славија	0	—	0	0	0
Јединство	0	2	—	0	0
Црвена застава	0	0	0	—	0
Црвена звезда	2	2	2	0	—

Коначни пласман:

Мушке екипе	Женске екипе
1. Црвена Звезда	1. Црвена Звезда
2. Метална	2. Пролетер
3. Пролетер	3. Јединство
4. Јединство	4. Славија
5. Борча	5. ...

**ГЛАВНИ ОДБОР
ФИСКУЛТУРНОГ САВЕЗА СРБИЈЕ**
ОДБОР ЗА СПОРТСКЕ ИГРЕ

Савезни одбор
Др Зоран С. Антоновић

ПРОГРАМ
кошарка
првенства
НР Србије
за 1948

БЕОГРАД ОД 25 ДО 29 АВГУСТА
СТАДИОН ЦРВЕНЕ ЗВЕЗДЕ
МАЛИ КАЛЕМЕГДАН

По пропозицијама Ц. О. ФИСАЈ-а прве и другопласиране екипе стижу право учествовања на првенству ФНРЈ које ће се одржати у Зрењанину од 8—12. IX. 1948. год.
Штампарија „Привредни преглед“, — Београд

Сл. 20. Водич за првенство (турнир) НР Србије у кошарци, одиграно 1948. у Београду (Мали Калемегдан) (приватна архива др Зорана С. Антоновића из Чачка)

Сл. 21. Тим „Борца” 1949. године пред утакмицу са „Металцем” коју добили резултатом 32:29. Стоје у горњем реду слева надесно: Ацо Икодиновић, Срећко Икодиновић, Мићо Трифуновић, Драгић Јовановић, Граде Јовановић, Трипко Аџић. Чуче слева надесно: Дуле Јаковљевић, Мишо Чукић, Вова Бондаренко (приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка)

Сл. 22. Кошаркаши чачанског „Борца” снимљени фебруара 1950. године. Стоје слева надесно: Срећко Икодиновић, Мишо Чукић, Беко Михаиловић, Ђоко Николић. Чуче слева надесно: Доцо Азањац, Трипко Аџић, Ацо Икодиновић и Микета Ђурић (приватна архива др Зорана С. Антоновића из Чачка)

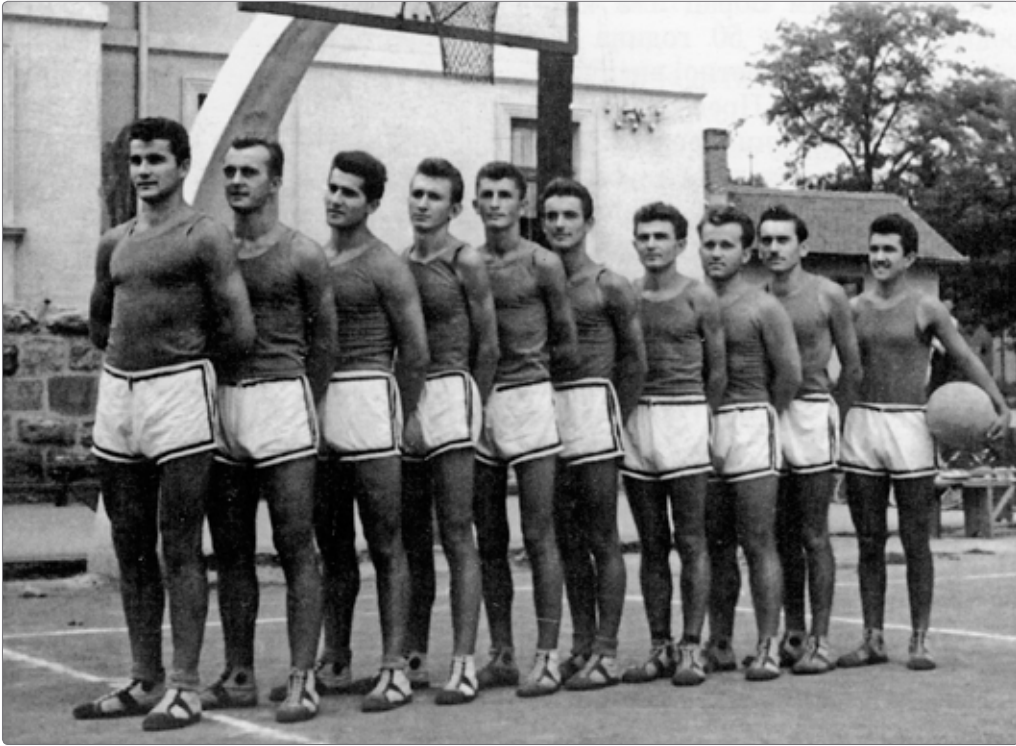

Сл. 23. Кошаркашице и кошаркаши чачанског „Борца“ на првомајској паради у Чачку 1950. године. Марширају девојке (слева надесно) Косара Кубуровић, Љиљана Максимовић, Рада Матовић, Милинка Ђировић, Милица Никшић, а иза њих младићи (слева надесно) Срећко Икодиновић, Дуле Јаковљевић, Тришко Аџић, Аџо Икодиновић, Вова Бондаренко (приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка)

Сл. 24. Играчи чачанског „Борца“ пред утакмицу са крагујевачким „Радничким“ 1950, игралиште у парку (Крагујевац). Стоје слева надесно: Тришко Аџић, непознати крагујевачки играч, Доџо Азањац, непознати крагујевачки играч, Мићо Трифуновић, непознати крагујевачки играч, Срећко и Аџо Икодиновић. Чуче слева надесно: Мишо Чукић, крагујевачки играч (касније познати глумац) Пендула Убавкић, Кемпо Смиљанић и непознати крагујевачки играч (приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка)

Сл. 25. Екипа КК „Железничар“ из Чачка 1951. године. Слева надесно: Г. Јовановић, Павловић, Д. Јовановић, Новаковић, Радивојевић, Рисимовић, Чукић, Николић, Пантелић, Стојковић (Оташевић Гвозден, Вуловић Милован. Кошаркашки клуб Железничар : 1949-1999. Чачак : КК Железничар, 1999)

Сл. 26. Кошаркашки терен КК „Железничар“ из Чачка код Железничке станице. Снимак с краја педесетих година XX века (приватна архива Миодрaга Марјановића из Ариља)

Сл. 27. Дочек кошаркаша „Црвене звезде” 7. априла 1951. на Железничкој станици у Чачку. Стоје слева надесно: Томислав Ристић, Бошко Аџић, Тулио Роклицер, Срећко Икодиновић, Милорад Соколовић, Трипко Аџић, Васа Стојковић, Александар Геџ, Александра – Беба Геџ, Борко Јовановић, Борислав Ђурчић, Дуле Јаковљевић, председник клуба Драгослав Зорић, Ђорђе Андријашевић, Боле Денић, Мићо Трифуновић, Станковић, Доцо Азањац, Цоне Марковић. Чуче слева надесно: Момчило Рисимовић, Муса Бјеџејевић, Перо Симић, Драган Наумовић, Предраг Ристовић, Аџо Икодиновић и Нешо Радовановић. Било је то прво гостовање кошаркаша „Црвене звезде” (тадашњег првака Југославије) у Чачку, када су победили КК „Борац” (50:26) (приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка)

Сл. 28. Јуниори КК „Борца”, прваци НР Србије и други на првенству Југославије 1951. године. Слева надесно: Ристић, З. Ђурић, Терзић, М. Ђурић, Марковић, Р. Стефановић, С. Стефановић, Протић и Пропадовић (приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка)

Сл. 30. Сениорски тим КК „Борца“ који је 1951. изборио улазак у Прву југословенску лигу: Миољуб Денић, Срећко Икодиновић, Александар Икодиновић, Добривоје Азањац, Душан Јаковљевић, Славољуб Смиљанић, Милутин Трифуновић, Владимир Бондаренко, Томислав Ристић, Рашко Стефановић, Мијо Пропадовић, Миливоје Марковић, Милорад Ђурић, Звонимир Ђурић („Чачански глас“ 6. новембар 1951)

Сл. 31. Грб КК „Борац“

Сл. 32. Грб КК „Железничар“

BASKETBALL IN ČAČAK IN 1940-1951

One of the most important characteristics of modern society is certainly sport, which has grown from games and entertainment into a special phenomenon that, in addition to being a competitive physical activity, involves issues such as mass culture, commercialization, politics and identity. The development of basketball in the area of today's Serbia within Yugoslavia was slowed down, so that after 1945, thanks to the mass involvement of youth in sports organizations under the control of the communists, this sport was given the opportunity to develop. After 1948 and the interruption of political relations between Yugoslavia and the USSR, the Soviet model of governing the state began to change, many areas of society gained autonomy, which was also reflected in the organizations for physical education. Thus, basketball has grown from a physical discipline under the control of official ideology into a separate sport, which, thanks to the success of the national team at international competitions, has enabled the identification of young people with its values.

In the first decade after 1945, basketball players from Čačak had more success than players of other

collective sports in the city, especially football players, which attracted the audience and provided the youth with an example of positive identification. Čačak founded two basketball clubs, KK "Borac" (1945) and KK "Železničar" (1949), whose rivalry further popularized this sport, so that the city in 1951 was also the host of the junior basketball championship, first at the level of Serbia, then Yugoslavia, when the juniors of KK "Borac" became vice-champions of the state, and the seniors became members of the First Yugoslav Basketball League the same year. Thus, basketball matches, cheering and following newspaper reports in Čačak have become important not only at the level of everyday life and spending free time, but also as part of building one's own, group and local identity. Physical efforts and self-denial at that time did not bring money, not even great fame, but when it comes to basketball in Čačak it used to provide a special status in the local community. This status deepened the differences between Čačak and the rural environment, but also between Čačak and the surrounding cities, where basketball did not have successful results, which led to the creation of a special local identity.

Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD

LE BASKET-BALL À CACAK 1940-1951

Une des plus importantes caractéristiques de la société moderne est surtout le sport, qui du domaine des jeux et des loisirs devint un phénomène particulier, qui à part l'activité physique de caractère de compétition comprend aussi les champs de culture en masse, de la commercialisation, de la politique, mais aussi de l'identité. L'évolution du basket-ball sur l'emplacement de la Serbie d'aujourd'hui dans le cadre de la Yougoslavie fut ralenti, afin qu'après 1945 grâce à la participation en masse des jeunes dans les organisations d'éducation physique sous le contrôle des communistes, ce sport obtienne l'occasion de se développer. Après 1948 et l'arrêt des relations politiques entre la Yougoslavie et l'URSS, le modèle soviétique de gouverner le pays commença à changer, de nombreux domaines de la société obtinrent leur autonomie, ce qui eut son reflet sur l'organisation de l'éducation corporelle. Ainsi, le basket-ball de discipline d'éducation physique sous le contrôle de l'idéologie officielle devint un sport à part, qui en raison du succès de la représentation aux compétitions internationales permit aussi l'identification des jeunes personnes.

Les joueurs de basket-ball de Cacak eurent dans la première décennie après 1945 plus de succès sportifs que d'autres sports collectifs dans la ville, surtout le football,

ce qui attira le public, et offrit à la jeunesse un exemple pour une identification positive. Cacak créa deux clubs de basket-ball, KK "Borac" (1945) et KK "Železnica" (1949), dont la rivalité popularisa encore plus ce sport, pour que la ville devienne en 1951 aussi l'hôte des championnats de juniors pour les joueurs de basket-ball, avant tout au niveau de la Serbie, puis aussi de la Yougoslavie, lorsque les juniors du KK "Borac" sont devenus les vice-champions du pays, tandis que les seniors deviendront cette même année les membres de la Première ligue yougoslave de basket-ball. Ainsi, les premiers matchs de basket-ball, l'encouragement et le suivi des articles de journaux à Cacak devinrent importants pas seulement au niveau du quotidien, mais aussi comme additif au temps libre, puis comme partie de l'édification de l'identité personnelle, de groupe et locale. Les efforts physiques sportifs et l'abnégation en ces temps n'apportèrent pas de l'argent, ni une grande renommée, mais quand il s'agit du basket-ball à Cacak, ils permirent un statut dans le milieu local, qui de cette manière augmenta cette différence sur le voisinage rural, puis ensuite aussi sur les villes environnantes dans lesquelles le basket-ball eut des résultats avec succès, ce qui conditionna la formation d'une identité locale particulière.

Milos TIMOTIJEVIC, Dr